

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

ŽIVLJENJE Z DISLEKSIJO NEKOČ IN DANES

RAZISKOVALNA NALOGA

Slika 1: Moje življenje z disleksijo (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022)

PODROČJE: Filozofija ali sociologija

AVTORICA:
Živa Zidar-Urisk

MENTORICA:
Urška Lorenčak

Celje, april 2022

SREDNJA ZDRAVSTVENA IN KOZMETIČNA ŠOLA CELJE
IPAVČEVA ULICA 10
3000 CELJE

ŽIVLJENJE Z DISLEKSIJO NEKOČ IN DANES

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorica:
Živa Zidar-Urisk, 3. KTB

Mentorica:
Urška Lorenčak, mag. prof. mat in bio.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, april 2022

KAZALO

POVZETEK	7
1 UVOD.....	9
1.1 Opredelitev problema	9
1.2 Namen in cilji naloge	10
1.3 Hipoteze	11
1.4 Predstavitev poteka raziskovalnega dela	11
1.5 Metodologija in metode dela.....	12
2 TEORETIČNI DEL	14
2.1 Zgodovina disleksije	14
2.2 Definicija disleksije	14
2.3 Značilnosti disleksije.....	16
2.3.1 Težave pri branju	16
2.3.2 Težave pri črkovanju	16
2.3.3 Težave pri matematiki.....	18
2.3.4 Težave pri pisanju.....	19
2.3.5 Problemi pri tipografiji	19
2.3.6 Skotopični sindrom.....	20
2.4 Kdaj in zakaj se disleksija pojavi?.....	21
2.5 Disleksija je dedna.....	22
2.6 Nadarjenost kot podlaga disleksije	23
2.7 Prednosti disleksije.....	24
2.8 Disleksija ni bolezen	25
3 EMPIRIČNI DEL.....	26
3.1 Vzorec raziskave	26
3.2 Čas raziskave	29

3.3	Obdelava podatkov.....	29
3.4	Analiza dobljenih empiričnih podatkov anketnega vprašalnika	30
3.4.1	Ali veš, kaj je disleksija?	30
3.4.2	Če si na prejšnje vprašanje odgovoril z DA, označi, kaj je disleksija. ...	31
3.4.3	Ali poznaš koga, ki ima disleksijo?	32
3.4.4	Na lestvici od 1 do 5 oceni, kako ti sprejemaš osebe z disleksijo.	33
3.4.5	Je bila pri tebi odkrita disleksija?.....	34
3.4.6	Ali ima kdo od tvojih staršev disleksijo?	35
3.4.7	Ali si bil kdaj žrtev psihičnega ali verbalnega nasilja zaradi težav, ki ti jih povzroča disleksija?	36
3.4.8	Ali si se kdaj sramoval, da imaš disleksijo?.....	37
3.4.9	Kdaj so pri tebi odkrili disleksijo?	38
3.4.10	Kakšne prilagoditve imaš v šoli?	39
3.4.11	Kako bi na lestvici od 1 do 5 ocenil, da ste osebe z disleksijo sprejete v družbi?.....	40
3.4.12	Katere so najpogostejše težave, s katerimi se zaradi disleksije srečuješ v družbi?.....	41
3.5	Analiza dobljenih empiričnih podatkov obeh intervjujev.....	42
3.5.1	Analiza prvega intervjuja.....	42
3.5.2	Analiza drugega intervjuja.....	45
4	RAZPRAVA.....	46
5	ZAKLJUČEK	47
6	VIRI IN LITERATURA	48
	PRILOGA 1: Anketni vprašalnik.....	50
	PRILOGA 2: Vprašanja prvega intervjuja	53
	PRILOGA 3: Vprašanja drugega intervjuja	54
	PRILOGA 4: Zloženka za dijake	55

KAZALO SLIK

Slika 1: Moje življenje z disleksijo (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022)	7
Slika 2: Črkovanje besede PES (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022).....	17
Slika 3: Zamenjava črk (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022)	18
Slika 4: Primer podobnih črk v slovarju (Davis 2008)	19
Slika 5: Najpogosteje uporabljene barve papirja pri dislektikih (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022)	21

KAZALO TABEL

Tabela 1: Tipografija (avtorica: Živa Zidar Urisk 2022)	20
---	----

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spolna porazdelitev vzorca.....	27
Graf 2: Starostna struktura vzorca po letnikih	28
Graf 3: Vrsta izobraževalnega programa	28
Graf 4: Delež dijakov, ki vedo, kaj je disleksija	30
Graf 5: Kaj je disleksija?	31
Graf 6: Delež dijakov, ki pozna osebo z disleksijo	32
Graf 7: Sprejemanje oseb z disleksijo	33
Graf 8: Delež dijakov, pri katerih je bila odkrita disleksija	34
Graf 9: Število dijakov, katerih starši imajo disleksijo	35
Graf 10: Število dijakov, ki so bili žrtve nasilja	36
Graf 11: Število dijakov, ki se disleksije sramuje	37
Graf 12: Odkrivanje disleksije pri dijakih	38
Graf 13: Prilagoditve v šoli.....	39
Graf 14: Sprejetost oseb z disleksijo v družbo	40
Graf 15: Težave, s katerimi se osebe z disleksijo srečujejo v družbi	41

ZAHVALA

Najprej se zahvaljujem gospe Petri Potočnik, socialnima delavkama iz Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje, gospe Tei Bevc Holobar in gospe Andreji Grobelšek, ter moji mami Špeli Urisk in teti Maji Tratar, da so si vzele čas in odgovorile na vprašanja, ki sem jih zastavila. S tem so mi ogromno pomagale, saj sem dobila odgovore in poglede posameznikov, ki se z disleksijo srečujejo vsakodnevno.

Zahvaljujem se dijakom Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje, ki so mi priskočili na pomoč in sodelovali pri anketi.

Za vso pomoč pri nastajanju raziskovalne naloge se zahvaljujem naslednjim profesorici: gospe Maji Antonič, prof., za lektoriranje naloge, gospe Franji Dobrajc, prof., za prevod povzetka v angleščino in gospe Petri Boštjančič, prof., za recenziranje naloge.

Zahvaljujem se gospe Urški Lorenčak, mag. prof., mentorici moje raziskovalne naloge, ki me je spodbujala in mi pomagala pri ustvarjanju raziskovalnega izdelka.

Zahvala tudi gospe ravnateljici Katji Pogelšek Žilavec, prof. mag. posl. ved, da mi je omogočila raziskovalno delo.

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sem raziskala življenje z disleksijo nekoč in danes ter kako le-ta vpliva na posameznika. Najprej sem predstavila teoretična izhodišča, s katerimi sem pojasnila nekaj osnovnih dejstev, povezanih z mojo raziskovalno nalogo.

Najprej sem raziskala zgodovino disleksije, nato sem razložila, kaj je disleksija in kakšne so njene značilnosti. Nato sem raziskala, zakaj se disleksija pojavi, ali je dedna, kakšne so njene prednosti, kakšne prilagoditve imajo učenci/dijaki z disleksijo ter kako so sprejeti v družbi.

Cilj naloge je pregled relevantne strokovne literature, povezane s temo naloge, in s tem pridobiti novo znanje o disleksiji; zbrati podatke, ki sem jih za raziskovalno nalogo potrebovala, ter jih ustrezno analizirala in prikazala. Z nalogo želim širiti pridobljeno znanje naprej in tako vplivati na znanje posameznikov ter jih ozavešiti o življenju dislektikov. V ta namen sem pripravila tudi zloženko, ki sem jo razdelila med dijake Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje.

Naloga je razdeljena na dva dela, teoretični in empirični del. V teoretičnem delu so predstavljena teoretična izhodišča na podlagi strokovne literature. V empiričnem delu pa sem vključila anketni vprašalnik in dva intervjuja. Anketni vprašalnik je izpolnilo 309 dijakov Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje. Na intervju so odgovarjale strokovnjakinje s področja disleksije – pedagoginja in svetovalni delavki ter dve odrasli osebi z disleksijo.

Rezultati so pokazali, da dijaki poznajo pojem disleksija, da so osebe z disleksijo dobro sprejete v družbo, da so dislektiki velikokrat žrtve psihičnega ali verbalnega nasilja, da je bilo življenje z disleksijo nekoč mnogo težje kot danes, da je pojav disleksije velikokrat povezan z dedovanjem in da se disleksija razlikuje od posameznika do posameznika. Rezultati so tudi pokazali, da se v preteklosti ni veliko govorilo o disleksiji oz. je niso priznavali, zato veliko odraslih oseb o njej govori z zadržkom. Ugotovila sem, da je velika možnost, da je disleksija dedna in da ima vsaka oseba drugačne simptome disleksije.

Ključne besede: disleksija, disleksija nekoč, disleksija danes, življenje.

ABSTRACT

In my research project, I explored life with dyslexia in the past and today how it affects the individual. I presented theoretical starting points, with which I explained some basic facts related to the research task.

I first researched the history of dyslexia, then explained what dyslexia is and what its characteristics are. I then researched why dyslexia occurs, whether it is hereditary, what its benefits are, what adaptations students with dyslexia have, and how they are accepted in society.

The aim of the thesis is to review the relevant professional literature related to the topic of the thesis, and thus gain new knowledge about dyslexia; to collect the data I needed for the research task and to analyze and present them accordingly. With this task, I want to spread the acquired knowledge further and thus influence the knowledge of individuals and make them aware of the life of dyslexics. For this purpose, I also prepared a leaflet, which I distributed among the students of our school.

The thesis is divided into two parts, theoretical and empirical. In the theoretical part, theoretical starting points are presented on the basis of professional literature. In the empirical part, I included a survey questionnaire and two interviews. The questionnaire was filled out by 309 students from the Celje Secondary Medical and Cosmetic School. The interview was answered by experts in the field of dyslexia - a pedagogue and counselors, and two adults with dyslexia.

The results showed that students know the concept of dyslexia, that people with dyslexia are well accepted in society, that dyslexics are often victims of psychological or verbal violence, that life with dyslexia was once much harder than today, that dyslexia is often associated with inheritance and that dyslexia varies from individual to individual. The results also showed that dyslexia has not been widely discussed or acknowledged in the past, so many adults are reluctant to talk about it. I have found that there is a high chance that dyslexia is hereditary and that each person has different symptoms of dyslexia.

Key words: dyslexia, dyslexia in the past, dyslexia today, life.

1 UVOD

1.1 Opredelitev problema

Disleksija je bila in bo vedno prisotna v življenju posameznikov. Ko ljudje slišijo pojem disleksija, najprej pomislijo na težave pri črkovanju, branju in matematiki. Običajno pa imajo osebe z disleksijo težave tudi na področju pozornosti, spomina, motoričnih dejavnosti (npr. grafomotorika) in socialnih spretnosti. Osebe z disleksijo imajo tudi precejšen razkorak med šibkimi in močnimi področji, kar pomeni, da so na nekaterih področjih zelo močni, dobri, uspešni, na drugih pa so primanjkljaji izraziti. Zato ljudje pri osebah z disleksijo pogosto težko razumejo, da so na nekaterih področjih lahko zelo uspešni, drugje pa imajo izrazite težave (Štucin 2015).

Disleksija je težava, ki posameznika spremlja vse življenje. Poznavanje lastnih močnih in šibkih področij predstavlja izhodišče za premeščanje težav, povezanih z disleksijo, in v določenih situacijah lahko predstavlja tudi prednost. Pomembno je, da pri otroku znake pravočasno prepoznamo in ga potem naučimo, kako si lahko pri takšnih težavah pomaga. To je potem popotnica za uspešno in učinkovito premagovanje težav tudi v prihodnosti (Štucin 2015).

Še danes so nekateri učitelji mnenja, da je učenec z disleksijo samo len in nevosten. Njegovi sovrstniki velikokrat menijo, da je neumen in je zaradi tega velikokrat deležen zbadanja. Mnogi otroci z disleksijo v šoli, kljub bistrosti in trdemu delu, ne dosegajo rezultatov, ki bi kazali njihove realne dosežke, trud in prizadevanja. Doživljajo neuspehe, so nerazumljeni in spregledani tako od vrstnikov, učiteljev in celo staršev, kar jim povzroča veliko stresa in travm, ki jim puščajo posledice – nizko samopodobo (Inštitut za disleksijo 2022).

Zahodna civilizacija je že od grškega filozofa Platona naprej poudarjala pomembnost analitičnega pristopa, vzrok – posledica, razvrščanje stvari v serije, linearno mišljenje in red. Ta pristop nam je res veliko dal za razvoj, izločal pa je vse ljudi s prirojenimi, dednimi napakami, med katere sodijo tudi osebe z disleksijo, in premalo poudarjal pomembnost ustvarjanja, hitrega porajanja novih idej, divergentnega mišljenja, samoiniciativnosti, ločevanja bistva od nebistvenih stvari, strateške sposobnosti ter umetniškega talenta. Družinska vzgoja in sekundarna socializacija v šoli sta silili otroke v model zahodne civilizacije. Mnoge osebe z disleksijo so zadihale in začele prosto uporabljati svoje talente šele v odrasli dobi, ko jih je branil družbeni položaj odraslega. Nekoč slabši učenci so kasneje dosegali najvišje položaje državnikov, vojskovodij, znanstvenikov, umetnikov. 21.stoletje je pisano na kožo osebam z disleksijo. Osebe z disleksijo niso več odrinjene in pridobivajo pomemben, nov družbeni položaj (Inštitut za disleksijo 2022).

1.2 Namen in cilji naloge

Disleksija je dedna napaka v moji družini. Sama sem bila vso osnovno šolo tarča posmehovanja in zbadanja. Zato želim z raziskovalno nalogo ozavestiti ljudi o tem, da disleksija posameznikom povzroča drugačno doživljanje zunanjega sveta in odzivanja nanj in da ljudje z disleksijo nismo nič manj inteligentni in imamo tudi močna področja. Z nalogo sem želela raziskati, kakšno je bilo življenje z disleksijo v preteklosti, ko še ni bila tako raziskana, v primerjavi z življenjem z njo danes. Prav tako sem želela raziskati ali je disleksija dedno pogojena, ali je disleksija povezana tudi z drugimi čustveno-vedenjskimi težavami, kako so vrstniki ozaveščeni o disleksiji ter kako družba sprejema osebe z disleksijo.

Ker sem sama dislektik, naj pojasnim, da so napake, ki se pojavijo na slikah in na prilogi za dijake, namenske, saj so nastale ravno zaradi moje disleksije. Zato sva se z mentorico odločili, da jih ne popravljava.

Glede na opredelitev namena so cilji raziskovalne naloge naslednji:

- Pregledati relevantno literaturo na vezano področje in izvedeti čim več novih dejstev o disleksiji.
- Prispevati k večji informiranosti družbe o disleksiji in življenju z njo.
- Ugotoviti, kakšno je bilo življenje z disleksijo nekoč in kakšno je danes.
- Dopolniti informacije o disleksiji, o njenem pojavu in o življenju z njo.

1.3 Hipoteze

Preden sem začela z zbiranjem podatkov, sem si zastavila naslednje hipoteze, na podlagi katerih sem načrtovala nadaljnje delo:

Hipoteza 1: Vrstniki poznajo pomen pojma disleksija.

Hipoteza 2: Osebe z disleksijo so velikokrat žrtve psihičnega ali verbalnega nasilja.

Hipoteza 3: Osebe z disleksijo niso sprejete v družbi.

Hipoteza 4: Disleksija je dedna napaka, ki se velikokrat prenese s staršev na potomce.

Hipoteza 5: Življenje z disleksijo je bilo nekoč težje, kot je danes.

Hipoteza 6: Disleksija je povezana z drugimi čustvenimi in vedenjskimi težavami.

1.4 Predstavitev poteka raziskovalnega dela

Moje raziskovalno delo je potekalo po naslednjem vrstnem redu:

1. Najprej sem si izbrala temo, za katero sem se odločila, da me zanima in jo želim raziskati.
2. O izbrani temi sem se pogovorila z mentorico.
3. Na podlagi cilja in namena raziskovalne naloge sem postavila šest hipotez.
4. Poiskala in preučila sem literaturo za izvedbo teoretičnega dela.
5. Sestavila sem prvi anketni vprašalnik in ga razdelila dijakom Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje.

6. Sestavila sem vprašanja za intervju, na katera je odgovarjala pedagoginja Petra Potočnik, prof. geog. in univ. dipl. ped., in svetovalni delavki Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje, gospa Tea Bevc Holobar, univ. dipl. soc. del., in dr. Andreja Grobelšek, univ. dipl. soc. ped. .
7. Sestavila sem vprašanja za intervju, na katera sta odgovarjali moji družinski člani, ki imata disleksijo (mami Špela Urisk in teta Maja Tratar).
8. Pridobljene podatke sem predstavila z grafi in jih analizirala.
9. Na podlagi pridobljenih podatkov sem postavljene hipoteze ovrgla oz. potrdila.
10. Pripravila sem zloženko, ki sem jo razdelila med dijake Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje.
11. Raziskovalno nalogo sem dala v pregled recenzentki in lektorici.

1.5 Metodologija in metode dela

V raziskovalni nalogi sem uporabila različne vrste metodologije dela in nalogo razdelila na dva dela, teoretični in empirični del.

Teoretični del zajema natančnejši opis disleksije in njen nastanek. Pri pisanju teoretičnega dela sem si pomagala s strokovno literaturo, ki sem jo dobila v knjižnici in na spletu.

Empirični del raziskovalne naloge zajema anketni vprašalnik in dva intervjuja. Vsa vprašanja so bila načrtno in ciljno sestavljena.

Anketni vprašalnik sem razdelila dijakom Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje. Zaradi trenutnih razmer sem razdelila elektronsko anketo, katero sem pripravila s pomočjo programa 1KA. Vsebovala je petnajst vprašanj (Priloga 1). S prvimi tremi vprašanji sem zbrala osnovne podatke anketirancev (spol, letnik in izobraževalni program). S 4., 5., 6., in 7. vprašanjem sem želela ugotoviti, ali anketiranci vedo, kaj je disleksija, ali poznajo kakšno osebo, ki ima disleksijo, in kako sprejemajo osebe z disleksijo. Zadnjih osem vprašanj pa je bilo namenjenih dijakom z disleksijo. Z njimi sem želela izvedeti, kakšne prilagoditve imajo v šoli, kdaj je bila pri njih disleksija odkrita ter kakšno je življenje z disleksijo.

Intervju z gospo Petro Potočnik, prof. geog. in univ. dipl. ped., je potekal preko elektronske pošte in je vseboval osem vprašanj (Priloga 2). Vprašanja sem ji poslala,

ona je na njih odgovorila in mi jih posredovala nazaj. S vprašanji sem želela izvedeti, kako ona definira disleksijo, ali je dedna, ali obstajajo kakšne posebne vaje, s katerimi lahko disleksijo »omilimo«, kakšno je bilo življenje z disleksijo v preteklosti v primerjavi s sedanostjo, ali je disleksija povezana z drugimi čustveno-vedenjskimi težavami ter kaj jo pri osebah z disleksijo najbolj navdušuje.

Enaka vprašanja sem posredovala tudi svetovalnima delavkama Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje, gospe Tei Bevc Holobar, univ. dipl. soc. del., in dr. Andreji Grobelšek, univ. dipl. soc. ped. Intervju je potekal podobno kot pri gospe Potočnik.

Intervjuja z družinskima članicama, Špelo Urisk in Majo Tratar, sta potekala v živo in preko telefonskega pogovora. Obema sem postavila enakih šest vprašanj, ki jih je ta intervju vseboval (Priloga 3). S vprašanji sem želela izvedeti, kakšno je bilo življenje z disleksijo nekoč in kakšno je življenje z njo danes. Odgovori, ki sem jih dobila, so bili kratki. Nanje sta intervjuvanki odgovorili z zadržkom. Ugotovila sem, da je to tema, o kateri ne govorita radi, se je pa ne sramujeta.

Ko sem podatke pridobila, sem jih najprej zbrala. Nato sem podatke analizirala, rezultate pa sem predstavila v obliki grafov in jih na koncu še interpretirala. Na podlagi zbranih podatkov sem potrdila oz. ovrgla postavljene hipoteze.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Zgodovina disleksije

Izraz disleksija je bil prvič uporabljen leta 1896, ko je britanski zdravnik Pringle Morgan v enem izmed britanskih medicinskih časnikov opisal primer 14-letnega dečka Percyja, inteligentnega, bistrega otroka, ki se nikakor ni mogel naučiti brati, poleg tega je imel tudi nekaj težav s črkovanjem. V preteklih letih se je uporabljal izraz »legastenija«, ki ga je leta 1916 uvedel madžarski psihiater Ranschburg in ga označil kot sindrom motenosti v branju in pisanju. V Sloveniji se je v zadnjem obdobju uveljavil pojem disleksija, čeprav se še uporablja tudi stari izraz (Davis 2008).

Disleksija je bila najverjetneje prisotna v zgodovini človeštva še pred izumitvijo pisave. Pojem disleksije ima kratko zgodovino, saj izraz disleksija ni prišel v splošno rabo do poznih let 20. stoletja, čeprav so prve raziskave s tega področja nastale že konec 19. stoletja (Bezjak 2017).

Pred letom 1900 je bilo pojmovanje otroštva, otrokovega razvoja in načina učenja predvsem raziskovano na teoretični ravni, saj ni bilo možnosti izvajanja empiričnih metodoloških raziskav. Takratna preobilica terminoloških izrazov je večinoma opisovala določeno težavo ali pojav (Bezjak 2017).

Takratno poimenovanje za disleksijo je bila »besedna slepota« (word blindness). Kot večina učnih težav otrok je bila tudi disleksija v tistem času kategorizirana kot zdravstvena težava, saj je zdravstvo v tistem času igralo vodilno vlogo pri prepoznavanju in pojmovanju učnih težav pri učencih (Bezjak 2017).

2.2 Definicija disleksije

Izraz disleksija pomeni težavo (grška predpona – dis) z besedami ali jezikom (leksis). Težava tako ne zajema le samega branja, temveč vključuje tudi druge jezikovne vidike (Raduly-Zorgo 2010).

Pri disleksiji gre za skupek simptomov, zato se lahko motnjam branja in pisanja pridruži še pomanjkanje pozornosti, težave pri delu s simboli, slaba jezikovna razvitost, slabo pomnjenje zaporedij, dezorientacija, slabša motorika, motnje v doživljanju časa in prostora in drugo (Davis 2008).

Disleksija je pojem, ki opisuje specifične učne težave pri branju in pisanju. V literaturi lahko zasledimo različna poimenovanja tovrstnih težav: motnja pri branju in pisanju, motnja pri učenju branja in pisanja. Danes obstaja več definicij disleksije, ki se razlikujejo glede na vidike, ki jih želijo avtorji posebej poudariti, ter glede na namen oz. uporabnike, ki jim je besedilo namenjeno (Pulec-Lah 2011).

Britanska zveza za disleksijo navaja, da je disleksija »specifična učna težava, ki predvsem prizadene razvoj pismenosti ter veščin, povezanih z jezikom«. Verjetno je prisotna že ob rojstvu in vpliva na posameznika vse življenje. Označujejo jo težave na področju predelovanja glasov, hitrega poimenovanja, delovnega pomnjenja, hitrosti procesiranja in razvoja avtomatizacije veščin. Pri tej učni težavi so običajne metode poučevanja neučinkovite, vendar lahko s specifičnimi oblikami obravnave oziroma ukrepi, ki vključujejo tudi uporabo informacijske tehnologije, svetovanja, podporo staršev, učiteljev in pedagogov ublažimo neugodne učinke prisotnih težav (Raduly-Zorgo 2010).

Disleksija je še vedno razumljena kot bolezen, pomanjkanje pozornosti, pomanjkanje sposobnosti (duševna zaostalost), posledica pomanjkljivega učenja in lenobe ter pomanjkanja pozornosti in omejena le na tiste, ki zamenjujejo črke in številke. Laično mišljenje je, da je značilna le za otroke in da s starostjo izgine, oziroma izgine, če podaljšamo čas za učenje (Raduly-Zorgo 2010).

Disleksija naj bi bila tudi posledica starševske vzgoje, kjer se otrokom ne bere, zato je edina prava rešitev ura glasnega branja vsak dan (Žagar 2012).

Disleksija spada med specifične učne težave in je genetsko pogojena. Zanj so značilni specifični nevrofiziološko pogojeni primanjkljaji na ravni slušno-vizualnih procesov, ki povzročajo motnje branja. V domači in tuji literaturi jo včasih navajajo tudi pod izrazom "legastenija". Povzroča številne dolgotrajne težave in je po pojavnosti najbolj razširjena specifična bralno-zapisovalna motnja. Pojavlja se pri približno 10 % svetovnega prebivalstva (Raduly-Zorko 2010).

Pojem disleksije se pogosto uporablja v vsakdanjih razpravah učiteljev, staršev, učencev in drugih, ko govorijo o učnih težavah. Vendar pa je pojem pogostokrat slabo in nejasno razumljen, zaradi česar prihaja do zmede ter zamenjav z drugimi učnimi težavami in primanjkljaji (Lena zmore 2022).

2.3 Značilnosti disleksije

Za disleksijo je značilno, da posameznik (Center Motus 2022):

- deluje bister, vendar ima v primerjavi z vrstniki bistveno več težav na področju usvajanja branja, pisanja in pravopisa;
- pri pisanju naredi veliko specifičnih napak, kot so zamenjava črk, izpuščanje/dodajanje črk ipd.;
- ima težave pri razumevanju prebranega in pri samostojni obnovi zapisanega;
- je pogosto opisan kot »len« ali »nezrel« (zlasti učitelji imajo o učencih z disleksijo pogosto izoblikovano napačno mnenje, češ da se pri šolskem delu ne potrudijo dovolj);
- dosega visoke dosežke pri ustnem preverjanju znanja, medtem ko so pri pisnem preverjanju znanja njegovi dosežki občutno slabši;
- ima težave s prepisom učne snovi s table v zvezek;
- zamenjuje levo in desno stran;
- ima pri matematiki težave s predstavljivostjo številske vrste, bralnim razumevanjem navodil pri besedilnih nalogah in učenjem poštevanka; pogosto menja mestne vrednosti števil (npr. $79=97$, $69=96$).

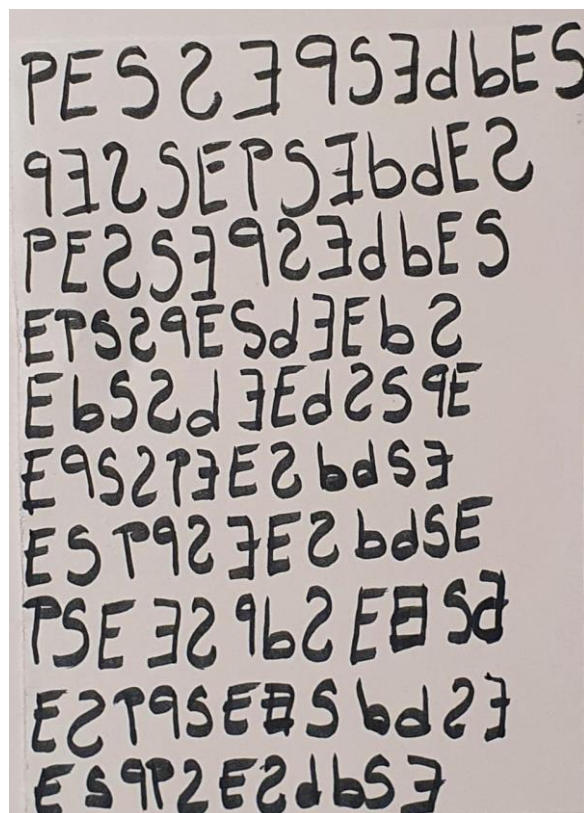
2.3.1 Težave pri branju

Najbrž ste že pozabili, kako ste se učili brati. Večina ljudi, ki zna brati, počne to samodejno in se pri tem ne zaveda, kaj vse pri tem upravlja njihov um. Mnogi raziskovalci menijo, da je branje najkompleksnejša funkcija, ki jo izvajajo naši možgani. V procesu branja ima človek z disleksijo dva problema. Prvi problem je, da nima jasne slike simbolov na papirju - poskus branja ustreza slabi kopiji, zato prihaja do številnih napak. Drugi problem je dejstvo, da človek z disleksijo v resnici ne »sliši« svojih notranjih misli. To pomeni, da miselno ne izgovarja besed, ki jih bere (Davis 2008).

2.3.2 Težave pri črkovanju

Ljudje z disleksijo imajo probleme pri črkovanju predvsem zaradi dezorientacije. Kadar se pojavi dezorientacija, oseba dobi veliko sliko z različnih strani na besedo. Ne gleda je samo od spredaj, zadaj in obrnjeno v obe smeri, temveč jo tudi razstavlja in ponovno

sestavlja v vseh možnih kombinacijah. Za besedo, ki je sestavljena iz treh črk, kot je na primer PES, obstaja 40 različnih variacij, a le 6 med njimi je »logičnih«, s črkami v pravilnem zaporedju (Davis 2008).

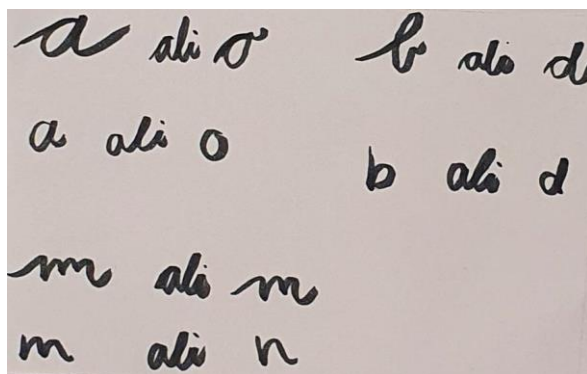
Slika 2: Črkovanje besede PES (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022)

Zapisana beseda ni nič drugega kot simbol, ki je sestavljen iz ene ali več abecednih simbolov. Simboli skupaj označujejo, kakšna je videti beseda (na papirju), kako zveni (ko jo nekdo izgovori) in kaj pomeni. Črkovanje pomeni le element, »kakšna je slišati beseda«. Ko človek z uporabo obvladovanja simbolov usvoji besedo, se nauči vseh treh delov, zato lahko besedo v popolnosti uporablja pri branju, govoru in v mišljenju (Davis 2008).

Postopoma učenci z disleksijo sami ugotovijo, kako črkovati besede pri branju. Ko učenci začnejo napredovati, je pomembno, da jih ne kritiziramo (saj so sami sebi največji kritiki skozi celo življenje) ali jim ne vzbujamo občutka krivde, ker so delali napake. Če učenec še naprej dela napake pri pisanju, ko poskuša besedo črkovati fonetično, vedite, da je kriv naš nenatančni sistem fonetike, ne pa učenci (Davis 2008).

Najpogosteje zamenjujejo naslednje črke (Davis 2008):

- pri branju besedila z malimi tiskanimi črkami: b in d, b in p, d in g, a in e, m in n, n in h;
- pri pisanju besedila po nareku s pisanimi in tiskanimi črkami: t in d, p in b, k in g, s in z, e in i;
- pri pisanju besedila s tiskanimi in še bolj pri pisanju s pisanimi črkami: n in m, n in h, h in k, a in o;
- izpuščanje črk pri pisanju (glasovi, ki so v kombinaciji z drugimi slabše slišni), npr. samoglasniki ali soglasniki.

Slika 3: Zamenjava črk (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022)

2.3.3 Težave pri matematiki

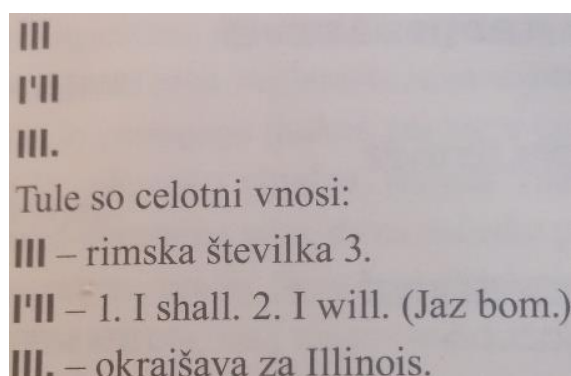
Vsi učenci z disleksijo nimajo težav z matematiko. Kadar jih pa imajo, se težave ponavadi imenujejo akalkulija ali diskalkulija (ti dve besedi sta tudi dober primer, kjer disleksik izgubi miselno sliko in ju zato posledično narobe prebere). Mnoge težave pri matematiki, ki so skupne vsem otrokom, izhajajo iz metod, ki se uporabljajo pri poskusih, da bi jih teh veščin naučili. Toda otrok z disleksijo ima primanjkljaje, zaradi katerih je učenje matematike oteženo, če ne že onemogočeno. Akalkulija in diskalkulija izvirata neposredno iz motenega občutka časa, ki se pogosto pojavlja pri otrocih z disleksijo. Pojavlja se skupaj z vizualno in avditivno dezorientacijo ter dezorientacijo v ravnotežju/gibanju (Davis 2008).

2.3.4 Težave pri pisanju

Kadar ima otrok disleksijo, težave pri pisanju, se te ponavadi diagnosticirajo kot agrafija in disgrafija. Tudi te so povezane z dezorientacijo. Za težave pri pisanju obstajajo številni vzroki. Včasih se za slabim pisanjem skrivajo težave pri črkovanju ali kakšni drugi primanjkljaji. Včasih se pa to dogaja, ker se je otrok z disleksijo učil pisati, ko je bil v dizorientacijskem stanju (Davis 2008).

2.3.5 Problemi pri tipografiji

Vse do začetka tega stoletja so bila vsa natisnjena besedila videti približno enako. Pri tiskanju so uporabljali črke, ki so bile izdelane iz kovinskih odlitkov. Tiskar si je lahko privoščil samo nekaj vrst drugačnih črk, ki so se morale lepo prilegati druga drugi v vrstici. Le ročno naslikani znaki in plakati so bili izjema. Danes imamo zaradi računalniškega postavljanja črk na izbiro obilje slogov. Grafični oblikovalci se lahko izražajo tudi tako, da črkam dodajajo krivulje, jih nagibajo in kako drugače spreminjajo pisavo. Zaradi tega je natisnjena stran videti bolj umetniška, vendar težje berljiva, posebej za človeka z disleksijo, ki dodatno izkrivi besedo ali simbol vsakič, ko mu ta povzroča dezorientacijo. To velja tudi za slovarje, ki so namenjeni učencem. Tu je primer prvih treh vnosov v slovarju za »mladino« (Davis 2008).

Slika 4: Primer podobnih črk v slovarju (Davis 2008)

Opazimo lahko, da razlike med okrajšavo za Illinois in rimsko številko 3 skoraj ni, saj se po navadi za obema znakoma pojavi pika. Prav tako je nemogoče ugotoviti, da veliki črki »I« sledita dve mali črki »L«. V Tabeli 1 je navedenih nekaj primerov različnih vrst pisave. Hitro ugotovimo, da nam največ težav delajo najbolj enostavne črke ali pa tiste,

ki vsebujejo veliko bolj zapletene dekorativne elemente. To je tudi tipografija, ki ljudem z disleksijo povzročajo največ težav (Davis 2008).

Tabela 1: Tipografija (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022)

<i>ABDEFGHIJKLMNOPRSTUVZ</i> <i>abcdefghijklmnoprstuvz</i>	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ abcdefghijklmnoprsštuvžž	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ abcdefghijklmnoprstuvz	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ abcdefghijklmnoprstuvz	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ abcdefghijklmnoprstuvz	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ abcčdefghijklmnoprstuvz	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ abcdefghijklmnoprstuvz	1234567890
<i>ABDEFGHIJKLMNOPRSTUVZ</i> <i>abcdefghijklmnoprstuvz</i>	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ abcdefghijklmnoprstuvz	1234567890
<i>ABDEFGHIJKLMNOPRSTUVZ</i> <i>abcdefghijklmnoprstuvz</i>	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ abcdefghijklmnoprsštuvžž	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ	1234567890
ABCDEFGHIJKLMNPRSTUVZ abcdefghijklmnoprstuvz	1234567890

2.3.6 Skotopični sindrom

Pojav skotopičnega sindroma je odkrila ameriška psihologinja Helen Irlen pri delu z otroki z disleksijo. Precej ljudi ima učne težave zaradi težav pri branju, saj natisnjene strani ne vidijo tako, kot jo vidijo uspešni bralci. Pri percepciji nekaterih barv od celotnega svetlobnega spektra imajo dislektiki nevrološke težave (Inštitut za disleksijo 2022).

Percepcija svetlobe je pri osebi s skotopičnim sindromom modificirana. Izpade ena ali več barv svetlobnega spektra. Medtem ko naj bi imeli črna in bela barva, da ju dobro vidimo, spekter vseh barv, pri osebah s skotopičnim sindromom izpade percepcija ene ali več barv barvnega spektra. Lahko je to oranžna, modra, rdeča, lila ali rumena barva. Zato oseba s skotopičnim sindromom najslabše vidi črne črke na beli podlagi. Črke so

popačene, neberljive, bel papir ozadja blešči. Otrok napenja oči, približuje in oddaljuje glavo od knjige, si mane oči, začne ga boleti glava, postane utrujen in četudi si želi nadaljevati, mora z branjem prenehati (Inštitut za disleksijo 2022).

Slika 5: Najpogostejše uporabljene barve papirja pri dislektikih (avtorica: Živa Zidar-Urisk 2022)

2.4 Kdaj in zakaj se disleksija pojavi?

Očitno se nekateri ljudje rodijo z genetsko kodo, ki jim omogoča uporabljanje tistega dela možganov, ki spreminja in ustvarja zaznave. Ta prirojena genetska koda jim sama po sebi ne povzroča disleksije, toda zaradi nje obstaja možnost, da se disleksija razvije. Ta teorija ponuja razlog, zakaj se disleksija pojavlja v več generacijah v eni družini in zakaj nekateri strokovnjaki menijo, da je dedna. Disleksija se razvije v kompleksnih korakih, pa tudi čas za posamezno stopnjo mora biti natanko pravi. Dejansko je proces razvoja disleksije tako zapleten, da je prav čudno, da se sploh pojavi (Davis 2008).

Oseba z disleksijo ne začne razvijati disleksije v tretjem razredu, ne v prvem in niti ne v vrtcu. Ta proces se začne že veliko prej. Osebe z disleksijo začnejo razvijati svoje posebne sposobnosti, veščine in primanjkljaje najverjetneje nekje med tremi in šestimi meseci življenja. Če začne dojenček pred starostjo treh mesecev uporabljati funkcijo možganov, ki popači zaznavo, predvidevamo, da bodo težave, ki iz tega izvirajo, mnogo težje od disleksije. Razvijejo se lahko netočne zaznave, da se oseba ne more

normalno povezati z zunanji svetom. Taka oseba bo najbrž označena kot *avtistična* ali *duševno manj razvita* (Davis 2008).

Čeprav ni enotne razlage o vzrokih za disleksijo, pa večina nevroloških raziskav kaže na drugačno fiziološko strukturo in delovanje možganov pri osebah z disleksijo. Pomembne so tudi razlike v delovanju možganov med branjem, saj je pri osebah z disleksijo, ki so usvojili veščino branja, vedno aktivirana le desna hemisfera (zaradi nezrelosti bralnega razvoja, kompenzacijskih mehanizmov ali okvare leve možganske hemisfere), medtem ko pride pri ostalih bralcih tekom odraščanja do redukcije desne hemisfere in tako do močnejše aktivacije levohemisferičnega sistema (Žagar 2012).

Raziskave so pokazale, da je pri mnogih osebah z disleksijo delovanje desne možganske polovice bolj učinkovito. To pomeni, da so naloge desne hemisfere, kot so reševanje problemov, celostno mišljenje, vizualne in glasbene spretnosti, zanje lažje kot analitične in podobne naloge leve hemisfere, kamor sodijo branje, fonetično branje in postavljanje zaporedja (Reid 2002).

2.5 Disleksija je dedna

Najnovejše znanstvene raziskave so potrdile domnevo, da je disleksija dedno pogojena. Kromosom številka 6 naj bi bil tisti, v katerem so prisotni geni, ki vplivajo na pojav disleksije. Družinska pogojenost disleksije je odločujoča in bistvena. Obstaja torej velika verjetnost, da bodo imeli otroci disleksijo, če so jo imeli njihovi starši. Pogosto se zgodi, da starši šele po odkritju otrokove disleksije začnejo prepoznavati svoje značilnosti disleksije, ki pa je v svojem otroštvu niso prepoznali (Disleksija.si 2022).

Značilnosti otrokove disleksije pa bodo drugačne kot so jo opazili starši pri sebi. Disleksija se pri vsakem otroku kaže v drugačni obliki, ker je odvisna tudi od ostalih dednih lastnosti, ki jih je otrok prinesel na svet. Razumevajoče okolje in podpora pri otrokovem spopadanju z ovirami tudi vplivata na razvoj otrokove disleksije.

Študije na področju genetike lahko zelo pomagajo staršem pri zgodnjem prepoznavanju znakov disleksije pri svojih otrocih. Obravnava otrokovih posebnosti se lahko začne dovolj zgodaj, kar je bistveno za uspešen razvoj otroka (Disleksija.si 2022).

2.6 Nadarjenost kot podlaga disleksije

Ko ljudje slišijo besedo disleksija, po navadi pomislijo le na probleme, ki jih imajo otroci v šoli pri branju, pisanju, črkovanju in pri matematiki. Nekateri jo povezujejo le z obračanjem besed ali črk, nekateri le s tistimi, ki se učijo počasneje. Skoraj vsi pa menijo, da je to nekakšna oblika učnih primanjkljajev, toda učni primanjkljaj je le en obraz disleksije. Pomembno je, da se oseba zaveda, da problemi z branjem, pisanjem, črkovanjem in pri matematiki ne pomenijo, da je bedak ali neumen (Davis 2008).

Isti duševni procesi, ki privedejo do genialnosti, lahko hkrati povzročajo tudi probleme. Duševni proces, ki povzročajo disleksijo, je dar v najresničnejšem pomenu besede: naravna sposobnost, nadarjenost. To je nekaj posebnega, kar izboljša posameznika. Vsi ljudje z disleksijo ne razvijejo enake nadarjenosti, vendar pa imajo skupne nekatere duševne procese (Davis 2008).

Spodaj je naštetih nekaj osnovnih sposobnosti, ki so skupne vsem ljudem z disleksijo (Davis 2008):

1. Znajo uporabljati posebno sposobnost možganov, da spreminja in ustvarja zaznave (prirojena sposobnost).
2. Močno se zavedajo okolja.
3. Nadpovprečno so radovedni.
4. Večinoma razmišljajo v slikah in ne v besedah.
5. Zelo so intuitivni in pronicljivi.
6. Razmišljajo in opažajo večdimenzionalno (uporabljajo vse čute).
7. Misli doživljajo kot resničnost.
8. Imajo bujno domišljijo.

Če starši ali vzgojno-izobraževalni procesi ne potlačijo ali uničijo teh osem osnovnih sposobnosti, se bodo razvile v dve značilnosti: inteligenco, ki je višja od povprečne, in v izjemne ustvarjalne sposobnosti. Iz teh se lahko pojavi resničen dar disleksije - dar obvladovanja. Dar obvladovanja se razvije na več načinov in na mnogih področjih. Albert Einstein je razvil obvladovanje na področju fizike, Walt Disney v umetnosti, Greg Louganis pa v športu (Davis 2008).

2.7 Prednosti disleksije

Naslednje prednosti se lahko pogosteje pojavljajo pri osebah z disleksijo (Inštitut za disleksijo 2022):

- Osebe z disleksijo ne ostanejo pri povedanem, ustvarijo si širšo, celostno sliko.
- Osebe z disleksijo so pogosto zelo ustvarjalne in imajo dobro razvito domišljijo.
- Mislijo v slikah ali pa, nasprotno, mislijo predvsem v besedah.
- Imajo ostrejšo periferno zaznavo. Če kaj izgubijo, četudi v travi ali pesku, to kmalu najdejo.
- Dobro pomnijo zgodbe.

Mišljenje oseb z disleksijo je divergentno, razpršeno, a pogosto imajo te osebe posebne darove (Kranjc 2018).

Med inteligentnostjo in disleksijo ni korelacije: disleksija ne vpliva na inteligentnost! Pri osebah z disleksijo dostikrat izstopajo mnogi talenti: ustvarjalnost, talent za likovno izražanje, talent za matematiko, za umetnost, arhitekturo. Lahko imajo poseben dar in presenetljivo dobro oblikujejo strategije (uspešni voditelji podjetij, vojskovodje, politiki itd.) (Kranjc 2018).

Inštitut za disleksijo pri Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani preučuje disleksijo, osvešča javnost za razumevanje disleksije in oseb z disleksijo, posveča pa se tudi iskanju individualnih rešitev v podporo otrokom in njihovim staršem, odraslim in starejšim odraslim. Disleksija namreč ni stanje, ki mine ali se pozdravi. Disleksijo moramo poznati, upoštevati, lajšati, predvsem pa razumeti prednosti, ki jih prinaša in jih razvijati (Kranjc 2018).

2.8 Disleksija ni bolezen

Disleksija ni bolezen, ni napaka ali invalidnost. Disleksija je način, kako deluje živčevje. Vsak človek ima drugačne možgane in ti delujejo na njemu lasten način. Če prevladajo funkcije desne polovice možganov, dojemamo svet celostno, večstransko, kompleksno in se težko prilagodimo linearnemu načinu učenja in tradicionalnemu načinu reševanja problemov (Kranjc 2018).

Večina ljudi uporablja bolj levo polovico možganov in se lotijo reševanja problemov postopno, linearno in z logičnim sklepanjem. Pri večini ljudi so sposobnosti – talenti porazdeljeni enakomerno (Disleksija.si 2022).

Osebe z disleksijo pa uporabljajo bolj desno polovico možganov, reševanja problemov pa se lotevajo drugače, intuitivno. Rešitve problemov iščejo v vse smeri – zvezdasto. Sposobnosti oz. talenti so porazdeljeni nekoliko drugače, nekateri talenti so izrazito močni, vendar so hkrati nekatere sposobnosti izrazito šibke (Disleksija.si 2022).

Osebe z disleksijo torej zaznamuje drugačen stil reševanja problemov in razmišljanja. Prav zaradi tega pa so osebe z disleksijo tako drugačne, izjemne, nekatere celo genialne npr. Leonardo da Vinci, Walt Disney, Albert Einstein, Agatha Christie, Pablo Picasso, Isaac Newton in drugi (Disleksija.si 2022).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Vzorec raziskave

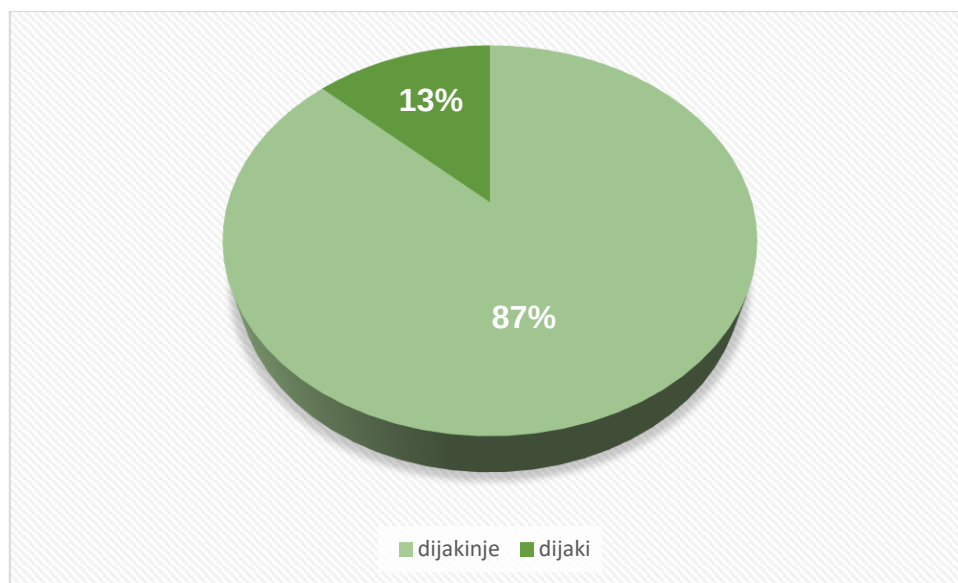
Vzorec raziskave je razdeljen na dva dela. V prvi del, ki ga zajema anketni vprašalnik, so vključeni dijaki Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje, v drugi del, ki zajema intervjuje, pa strokovnjaki s področja disleksije – pedagoginja, svetovalni delavki in odrasli osebi z disleksijo.

Glede na trenutne razmere povezane s Sars-Cov-2, je bila anketa izvedena elektronsko, s pomočjo programa 1 KA. Za obdelavo podatkov sem uporabila 309 anketnih vprašalnikov, ki so jih izpolnili dijaki od prvega do četrtega letnika, ki obiskujejo zgoraj omenjeno srednjo šolo. Z anketo sem želela izvedeti, ali anketiranci vedo, kaj je disleksija, ali poznajo kakšno osebo, ki ima disleksijo in kako sprejemajo osebe z disleksijo. Zadnjih osem vprašanj pa je bilo namenjenih dijakom z disleksijo. Z njimi sem želela izvedeti, kakšne prilagoditve imajo v šoli, kdaj je bila pri njih disleksija odkrita ter kakšno je življenje z disleksijo.

Tudi intervjuji so bili, zaradi trenutnih razmer, opravljeni preko elektronskih sporočil ali telefonskega pogovora. Z vprašanji, na katera so odgovorile strokovnjakinje, sem želela preveriti, kaj za njih pomeni pojem disleksija, kaj jih v zvezi z osebami z disleksijo najbolj navdušuje, kakšno je bilo življenje z disleksijo nekoč, ali je disleksija dedna in ali je disleksija povezana z drugimi čustveno-vedenjskimi motnjami.

Z vprašanji, ki sem jih postavila družinskima članicama sem želela ugotoviti, kakšno je bilo življenje z disleksijo v preteklosti, kdaj je bila disleksija pri njiju odkrita, kakšne prilagoditve sta imeli v šoli, kako sta bili sprejeti v družbo ter kaj onidve mislita, kako smo osebe z disleksijo sprejete v družbo danes.

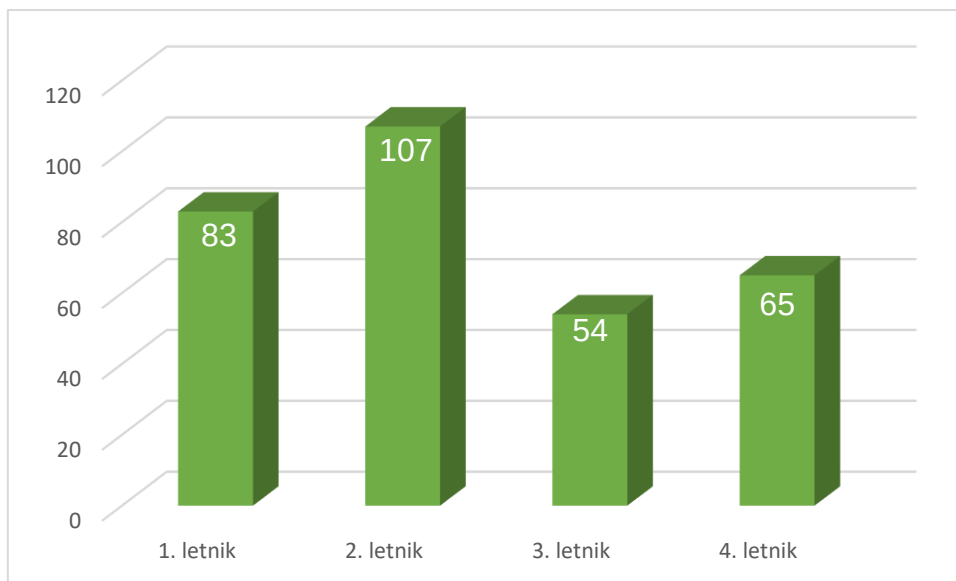
V vzorec ankete je bilo zajetih 269 dijakinj in 40 dijakov.

Graf 1: Spolna porazdelitev vzorca

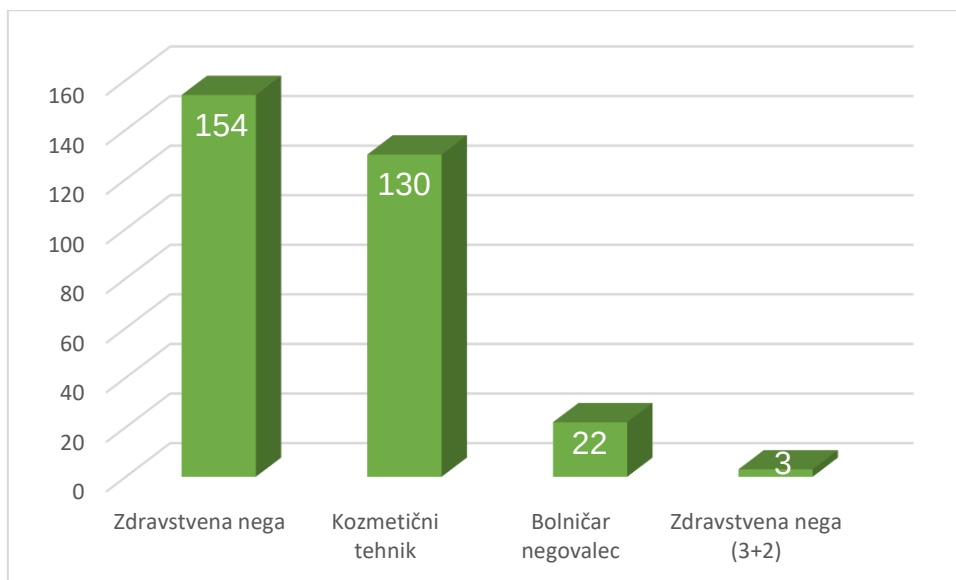
Iz grafa 1 je razvidno, da v vzorcu prvega anketnega vprašalnika prevladujejo dijakinje, saj predstavljajo 87 % anketirane populacije. Preostali del, 13 %, zajemajo dijaki.

Srednjo zdravstveno in kozmetično šolo Celje obiskuje precej več deklet kot fantov (80 % deklet in 20 % fantov). Zato je temu ustrezen tudi delež anketirancev po spolu, kar pomeni, da je vzorec reprezentativen. Vendar pa ni dovolj velik, da bi lahko naše ugotovitve veljale za celotno populacijo Slovenije.

Graf 2: Starostna struktura vzorca po letnikih

Graf 2 prikazuje starostno strukturo vzorca dijakov po letnikih. V raziskavi je sodelovalo največ dijakov drugih letnikov, in sicer 107 (35 %). Iz 1. letnika 83 dijakov (27 %) iz 4. letnika je sodelovalo 65 dijakov (21 %), iz 3. letnika 54 dijakov (17 %) in.

Graf 3: Vrsta izobraževalnega programa

Graf 3 prikazuje vrsto izobraževalnega programa, ki ga obiskujejo dijaki. Največ dijakov iz našega vzorca raziskave obiskuje štiriletni program zdravstvena nega, in sicer 154 dijakov, kar je 50 %. Sledijo dijakinje štiriletnega programa kozmetični tehnik

(130 oz. 42 %), dijaki triletnega programa bolničar-negovalec (22 oz. 7 %) in 3 dijaki, ki obiskujejo program zdravstvena nega PTI (3+2), kar predstavlja 1 % celotnega vzorca.

Vsi intervjuji so bili prav tako izvedeni »na daljavo«, preko elektronskih sporočil ali telefonskih pogovorov. Razen moja mami Špela Urisk mi je na vprašanja odgovorila »v živo«. Drugi vzorec sem izbrala tako, da pokriva čim več različnih vidikov. Na vprašanja prvega intervjuja sta odgovarjali svetovalni delavki in pedagoginja. Na vprašanja drugega intervjuja sta odgovarjali moji družinski članici, ki sta odrasli osebi z disleksijo. Drugi vzorec tako pokriva strokovnjake in ljudi, ki se vsakodnevno srečujejo z disleksijo. Menim, da je vzorec reprezentativen, saj bi bili rezultati in odgovori zelo podobni tudi, če bi v raziskavo vključila še več strokovnjakov.

3.2 Čas raziskave

Anketo sem aktivirala 22. 11. 2021, z zbiranjem podatkov pa zaključila 13. 2. 2022. Anketirala sem dijake Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje.

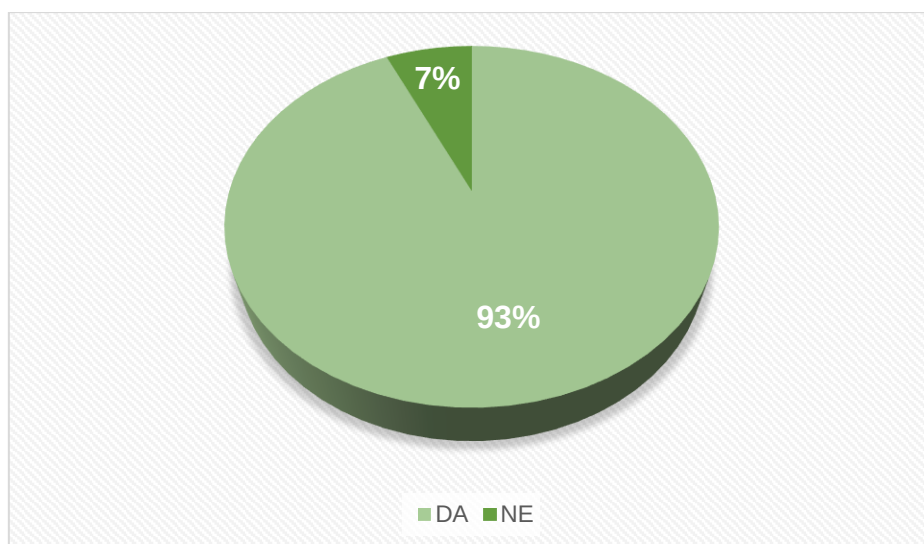
Intervju z gospo Petro Potočnik sem izvedla med 2. 2. 2022 in 15. 2. 2022. Svetovalnima delavkama sem vprašanja intervjuja poslala 11. 2. 2022, odgovore sem dobila 14. 2. 2022. Intervjuja z mojima družinskima članicama pa sem izvedla 16. 1. 2022.

3.3 Obdelava podatkov

Ko sem podatke zbrala, sem jih razčlenila in analizirala. Podatke sem zbrala ter jih za lažjo ponazoritev prikazala z grafi. Grafe sem izdelala s pomočjo programa Microsoft Excel.

3.4 Analiza dobljenih empiričnih podatkov anketnega vprašalnika

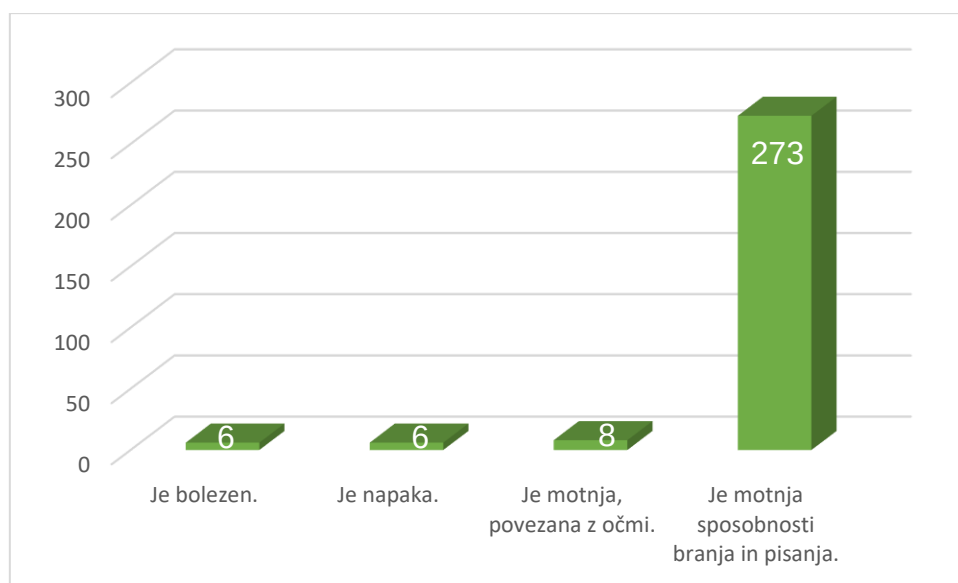
3.4.1 Ali veš, kaj je disleksija?

Graf 4: Delež dijakov, ki vedo, kaj je disleksija

Iz grafa 4 je razvidno, da kar 288 dijakov (od 309 vprašanih) ve, kaj je disleksija kar predstavlja 93 %. Ostalih 21 dijakov oz. 7 % celotnega vzorca pa je odgovorilo, da ne vedo, kaj je disleksija.

3.4.2 Če si na prejšnje vprašanje odgovoril z DA, označi, kaj je disleksija.

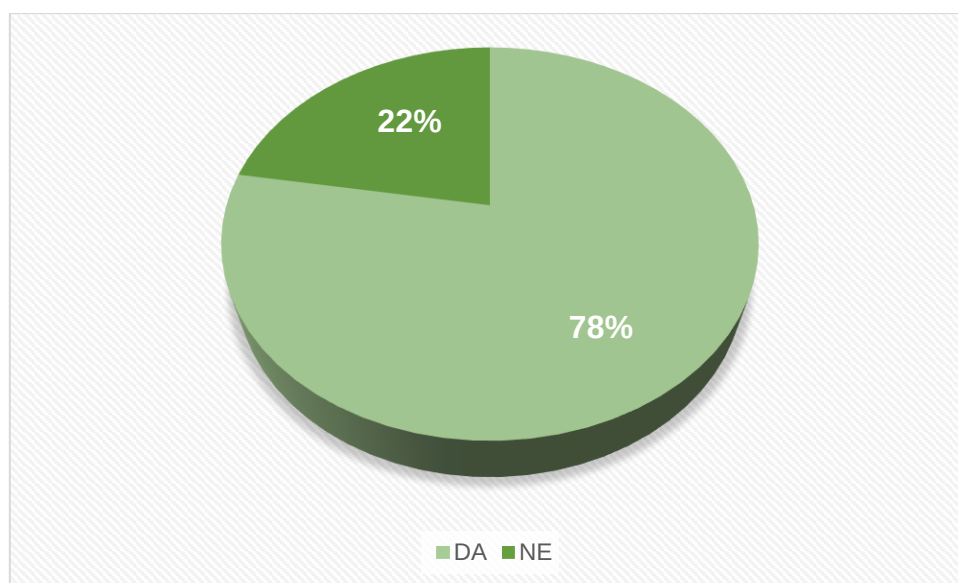

Graf 5: Kaj je disleksija?

Če so dijaki na prejšnje vprašanje odgovorili pritrdilno, so pri tem vprašanju zapisali, kaj je disleksija. Iz grafa 5 lahko razberemo, da je največ vprašanih (273, kar je 88 %) odgovorilo, da je disleksija motnja sposobnosti branja in pisanja. To pomeni, da je večina dijakov odgovorila pravilno. Zato lahko **hipotezo 1**: Vrstniki poznajo pomen pojma disleksija **potrdim**.

Vrstniki imajo pomemben vpliv pri doseganju socialne integracije in s tem povezano inkluzijo učencev z disleksijo v razrede. Če o specifični učni težavi ne vedo dovolj, lahko privede do oblikovanja negativnih stališč, nesprejemanja oseb z disleksijo in slabih medsebojnih odnosov. Prav zaradi tega je ozaveščanje vrstnikov o močnih področjih, težavah in načinih pomoči osebam z disleksijo zelo pomembno (Bogdan 2018).

3.4.3 Ali poznaš koga, ki ima disleksijo?

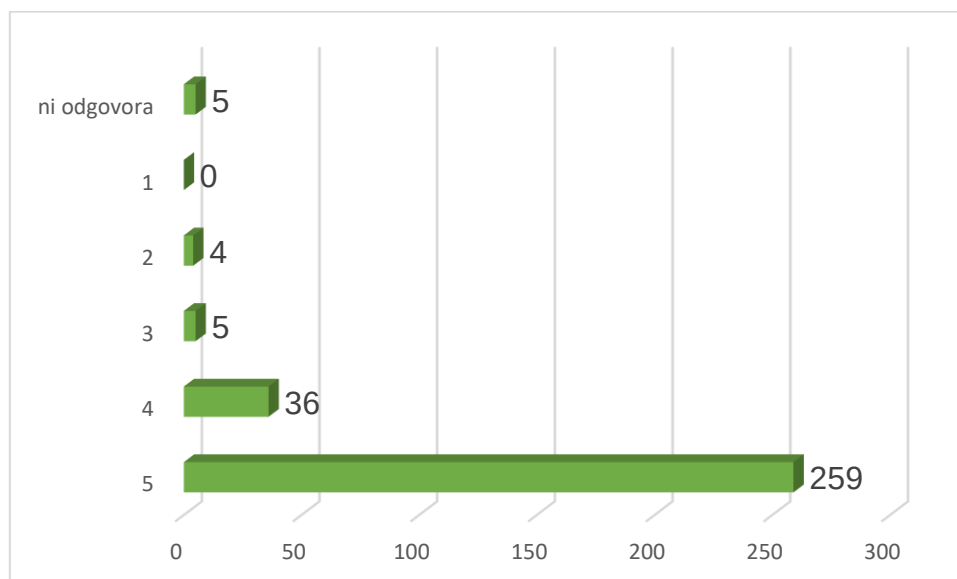
Graf 6: Delež dijakov, ki pozna osebo z disleksijo

Iz grafa 6 lahko razberemo, da kar 240 dijakov, kar je 78 % celotnega vzorca, pozna vsaj eno osebo, ki ima disleksijo. 69 dijakov, kar je 22 % celotnega vzorca, pa ne pozna nobene osebe z disleksijo.

Iz leta v leto se število prepoznanih oseb z disleksijo viša. Vzrok za to je lahko boljša ozaveščenost o disleksiji in njeno razumevanje. Kljub temu pa se še veliko posameznikov z disleksijo skozi življenje prebija brez ustrezne podpore oziroma brez odkrite in/ali diagnostično ocenjene težave (Ahačič 2016).

3.4.4 Na lestvici od 1 do 5 oceni, kako ti sprejemaš osebe z disleksijo.

5 pomeni, jih popolnoma sprejemam, 1 pomeni jih ne sprejemam.

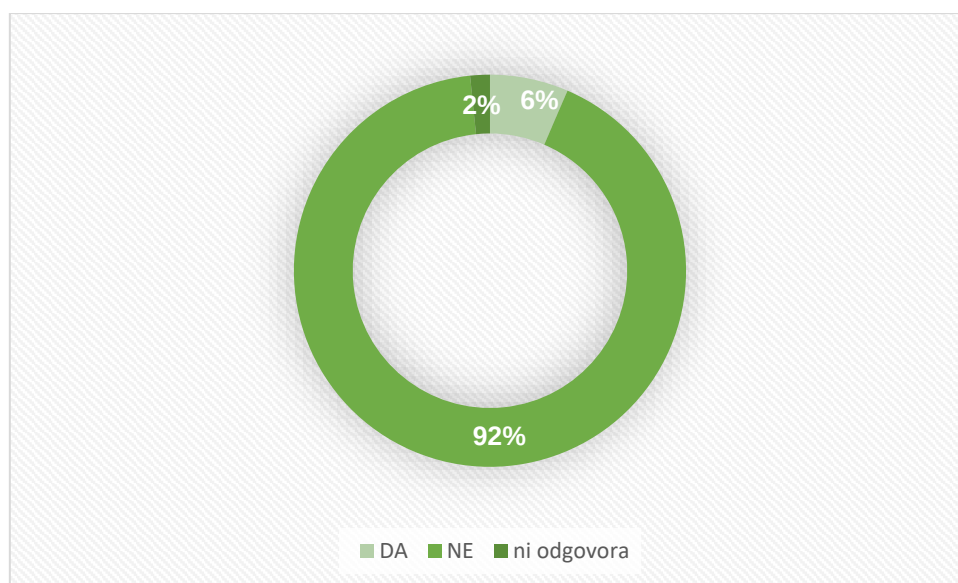
Graf 7: Sprejemanje oseb z disleksijo

Iz grafa 7 je razvidno, da večina dijakov (259 dijakov oz. 85 %) sprejema osebe z disleksijo. Nihče od vprašanih ni odgovoril, da jih ne sprejema. 5 dijakov pa na to vprašanje ni odgovorilo. Na podlagi dobljenih in zbranih podatkov lahko **hipotezo 3**: Osebe z disleksijo niso sprejete v družbi **ovržem**, saj so rezultati pokazali ravno nasprotno, torej osebe z disleksijo so sprejete v družbo.

Odnosi med vrstniki so eni izmed najvplivnejših dejavnikov pri zagotavljanju ustrezne psihosocialne varnosti oseb z disleksijo. Vrstniki so namreč tisti, s katerimi preživimo največ časa. Pomembno je, da se ustvari pozitiven in sprejemajoč odnos vrstnikov do oseb z disleksijo (Bogdan 2018).

Nadaljnja vprašanja so bila namenjena dijakom z disleksijo. Zaradi varstva osebnih podatkov do njih nisem mogla dostopati direktno. Zato sem se odločila, da na zadnji del vprašalnika, ki je bil anonimen, odgovorijo le tisti dijaki, ki imajo disleksijo.

3.4.5 Je bila pri tebi odkrita disleksija?

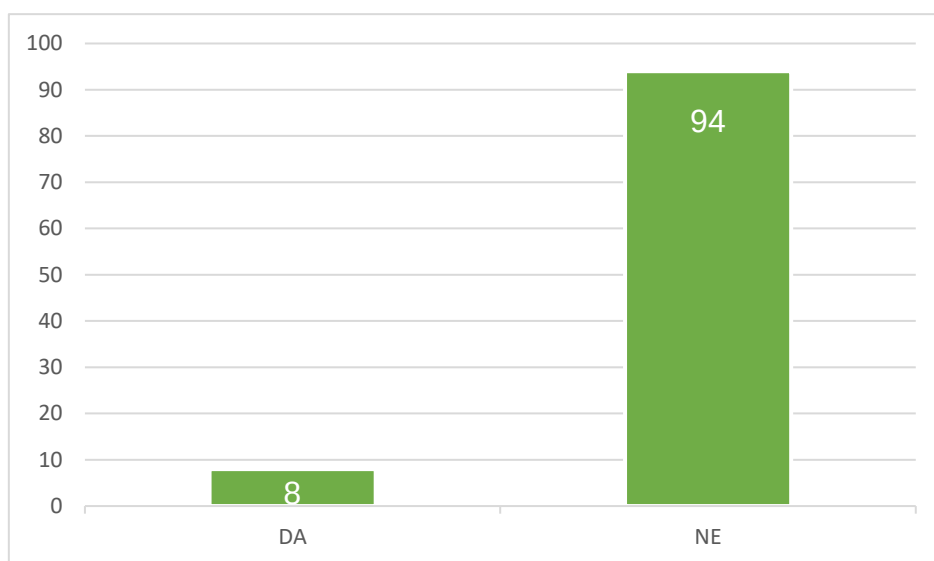

Graf 8: Delež dijakov, pri katerih je bila odkrita disleksija

Graf 8 prikazuje, da pri večini vprašanih dijakov (284 oz. 93 %) disleksija ni bila odkrita oz. je nimajo. 20 vprašanih, kar je 7 % vzorca, pa ima disleksijo. Na to vprašanje ni odgovorilo 5 (2 %) dijakov.

Če so dijaki na prejšnje vprašanje odgovorili pritrdilno, so morali odgovoriti še na naslednja vprašanja.

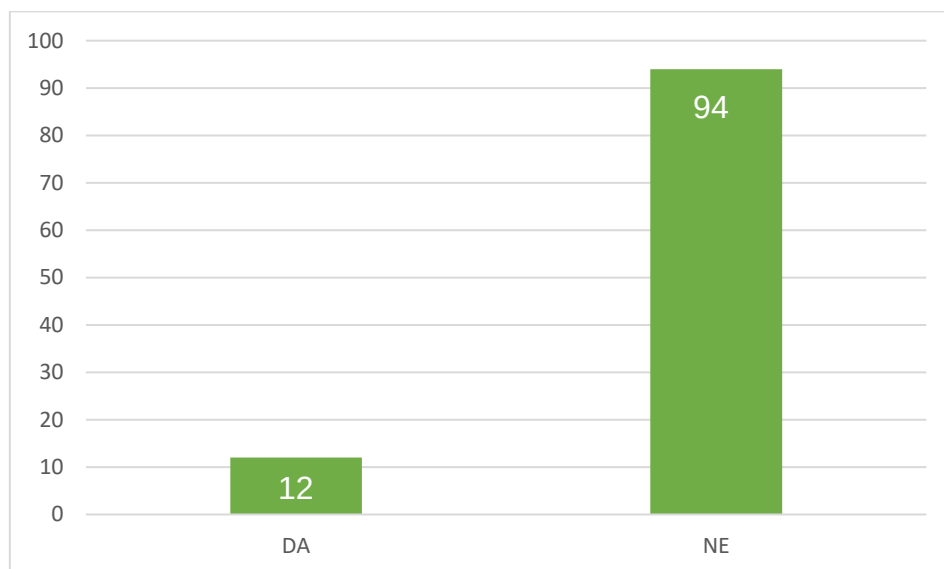
3.4.6 Ali ima kdo od tvojih staršev disleksijo?

Graf 9: Število dijakov, katerih starši imajo disleksijo

Graf 9 prikazuje, da je disleksija prisotna pri starših 8 dijakov. 94 dijakov pa je odgovorilo, da pri njihovih starših disleksija ni prisotna. Visok delež nikalnega odgovora je posledica tega, da dijaki niso dobro prebrali navodil in so vprašalnik izpolnili do konca, kljub temu da pri njih disleksija ni bila prisotna.

3.4.7 Ali si bil kdaj žrtev psihičnega ali verbalnega nasilja zaradi težav, ki ti jih povzroča disleksija?

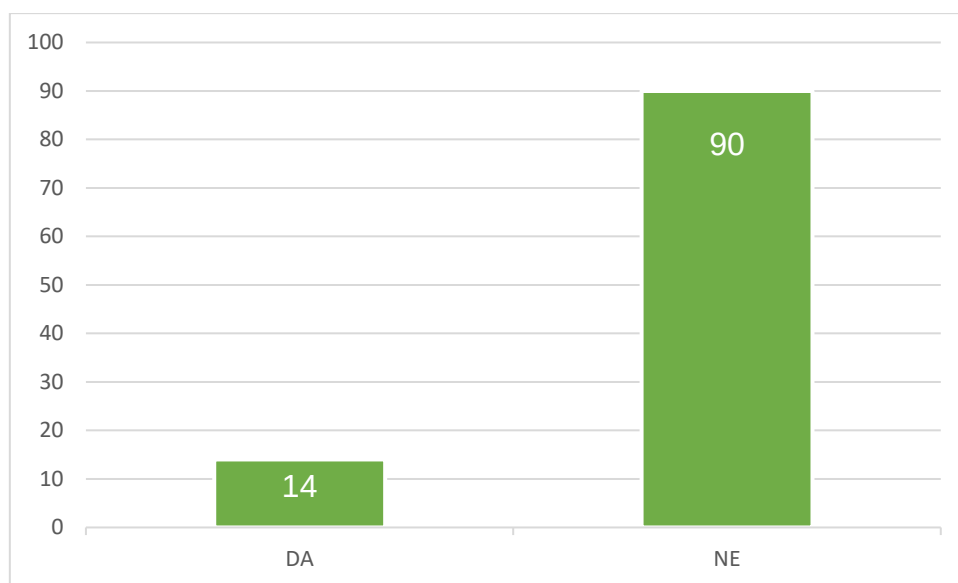

Graf 10: Število dijakov, ki so bili žrtve nasilja

Graf 10 prikazuje, da je ponovno z NE odgovorilo 94 dijakov. Razlog je enak kot pri prejšnjem vprašanju. Z DA pa je odgovorilo kar 12 dijakov od 20, ki disleksijo imajo, kar predstavlja 60 % anketirancev. Iz dobljenih rezultatov lahko sklepam, da je bila večina dijakov z disleksijo deležna psihičnega ali verbalnega nasilja. Zato lahko **hipotezo 2**: Osebe z disleksijo so velikokrat žrtve psihičnega ali verbalnega nasilja **potrdim**.

Otroci s posebnimi potrebami so zaradi svoje drugačnosti pogosto izpostavljeni medvrstniškemu nasilju. Namen medvrstniškega nasilja je prizadeti in prestrašiti žrtev s trpinčenjem, zafrkavanjem, zlorabljanjem, grožnjami, mučenjem, pri čemer si nasilnež povečuje občutek moči ali pridobiva materialne dobrine. Pomembna je torej preventiva pred pojavom nasilja (Jerovšek-Toth 2021).

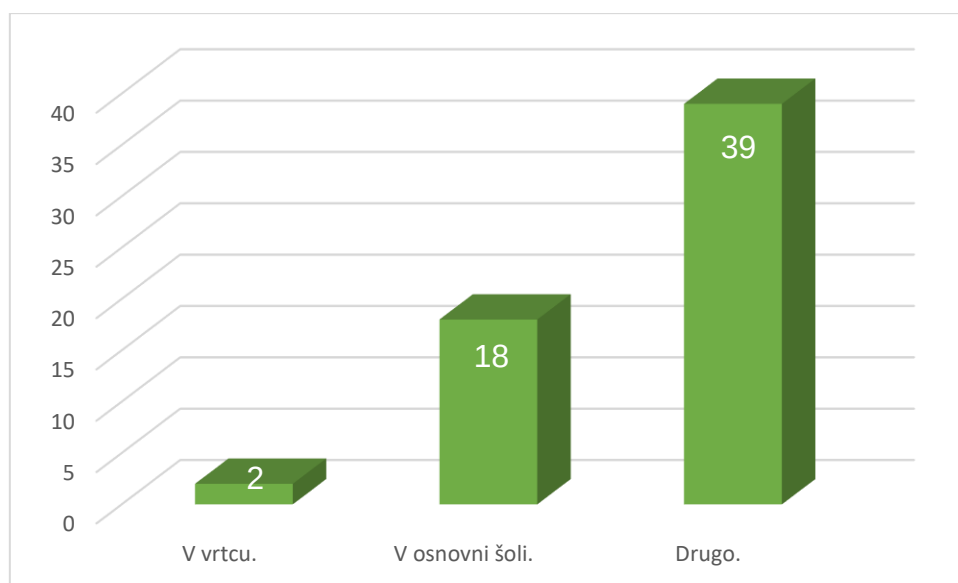
3.4.8 Ali si se kdaj sramoval, da imaš disleksijo?

Graf 11: Število dijakov, ki se disleksije sramuje

Iz Grafa 11 vidimo, da je ponovno z NE odgovorilo 90 dijakov. Razlog je enak kot pri prejšnjih vprašanjih. Z DA pa je odgovorilo kar 14 dijakov od 20, ki disleksijo imajo, kar predstavlja 70 % anketirancev. Iz dobljenih rezultatov zato lahko sklepam, da se nas je že večina dijakov z disleksijo v življenju srečala s tem, da smo se je sramovali.

3.4.9 Kdaj so pri tebi odkrili disleksijo?

Graf 12: Odkritje disleksije pri dijakih

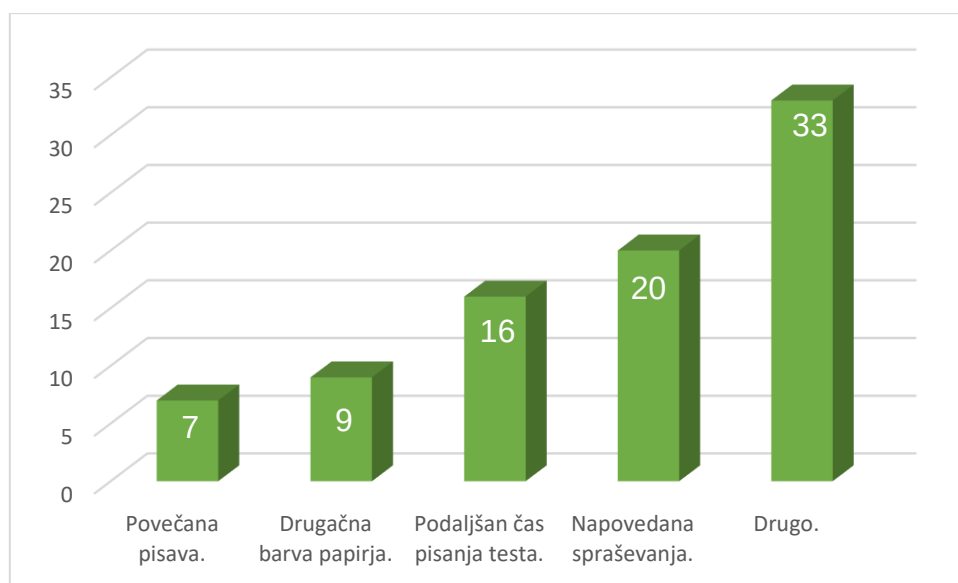
Graf 12 prikazuje, kdaj je bila pri dijakih disleksija odkrita. 2 dijaka sta odgovorila, da je bila disleksija pri njiju odkrita v vrtcu, 18 dijakov je odgovorilo, da v osnovni šoli, 39 dijakov pa je odgovorilo z drugo. Pri tem so bili najpogostejši odgovori:

- nikoli,
- ne,
- niso je,
- nimam disleksije.

Ti odgovori ponovno potrdijo mojo domnevo, da so na to vprašanje odgovarjali tudi tisti dijaki, ki disleksije nimajo.

Disleksija se pojavi in vpliva na vsakega posameznika na drugačen način in zaradi tega ima vsaka oseba z disleksijo svoj »lasten profil znakov disleksije«. Disleksija se pojavlja zelo raznoliko ter se od posameznika do posameznika razlikuje po intenziteti in kvaliteti simptomatike (Stupan 2016).

3.4.10 Kakšne prilagoditve imaš v šoli?

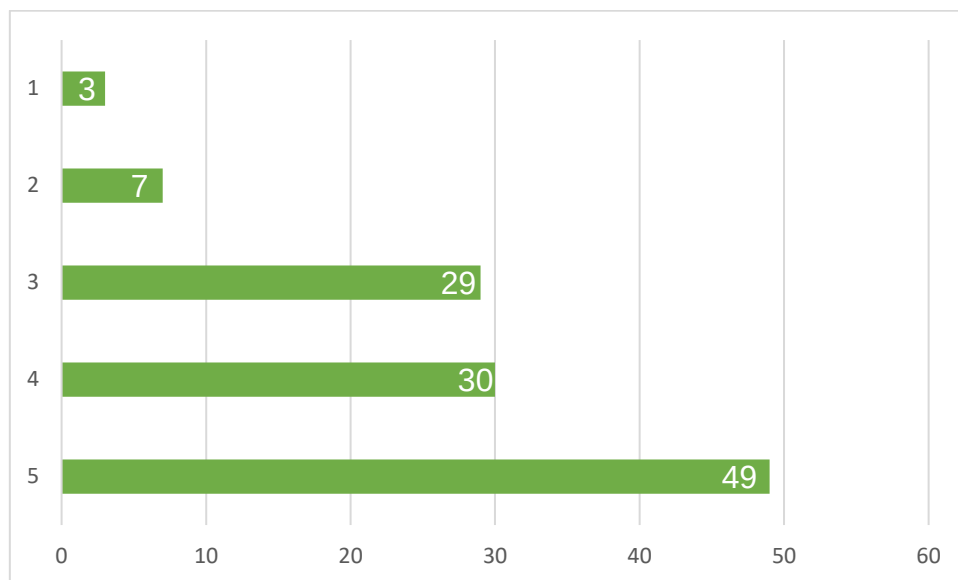
Graf 13: Prilagoditve v šoli

Graf 13 prikazuje, kakšne prilagoditve imajo dijaki v šoli. Izbrali so lahko več prilagoditev. Tisti, ki so obkljukali drugo, so ponovno dijaki, ki nimajo disleksije, teh je bilo 33. 20 (100 %) dijakov ima napovedana spraševanja, 16 (80 %) dijakov ima podaljšan čas pisanja, 9 (45 %) dijakov ima drugačno barvo papirja (modro, zeleno in rumeno) in 7 (35 %) dijakov ima povečano pisavo.

Žal ne obstaja splošen, univerzalen način, ki bi bil vedno uspešen pri poučevanju oseb z disleksijo. Zagotovo pa vse prilagoditve didaktičnega materiala, prostora in uporaba pripomočkov pripomorejo k učinkovitejšemu doseganju cilja (Stupan 2016).

3.4.11 Kako bi na lestvici od 1 do 5 ocenil, da ste osebe z disleksijo sprejete v družbi?

5 je pomenilo, da so popolnoma sprejeti, 1 pomeni, da so nesprejeti.

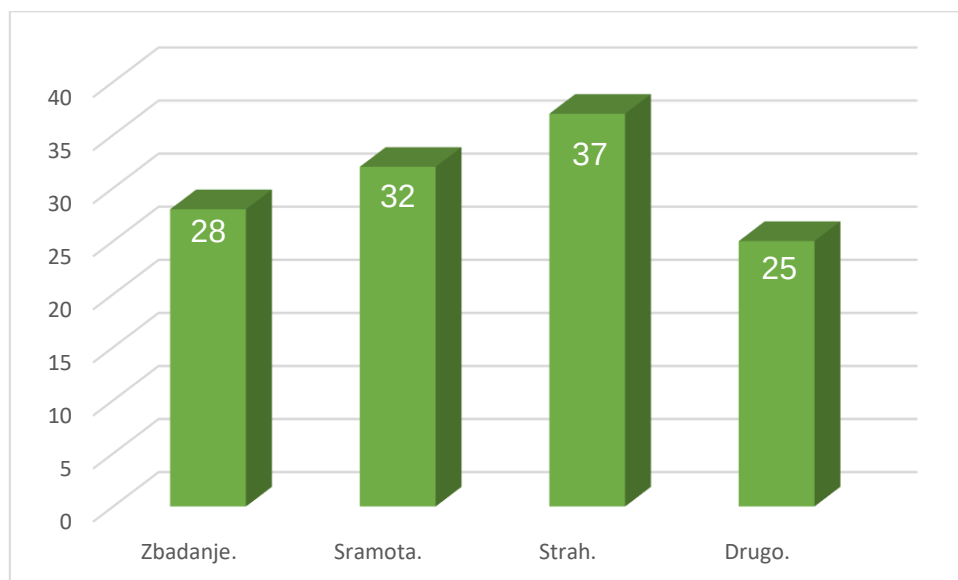

Graf 14: Sprejetost oseb z disleksijo v družbo

Graf 14 prikazuje, kako dijaki z disleksijo ocenjujejo, da so sprejeti v družbo. 49 (42 %) dijakov je odgovorilo, da so sprejeti, 3 (3 %) dijaki pa menijo, da v družbo niso sprejeti. Ponovno je razvidno, da so na to vprašanje odgovarjali dijaki, ki disleksije nimajo. Kljub temu pa lahko na podlagi dobljenih rezultatov ponovno **hipotezo 3**: Osebe z disleksijo niso sprejete v družbo **ovržem**.

Socialno sprejetost učencev s posebnimi potrebami, med katere spadajo tudi učenci z disleksijo, raziskujejo številne tuje in slovenske študije. Med pomembnejše študije v slovenskem prostoru spada študija M. Schmidt (2001), ki je z rezultati raziskave pokazala, da so učenci s posebnimi potrebami slabše socialno vključeni v družbo kot njihovi vrstniki (Bogdan 2018). Zato bi bilo potrebno mojo raziskavo razširiti na večjo populacijo, saj bi se takrat lahko moji dobljeni podatki razlikovali od trenutnih.

3.4.12 Katere so najpogostejše težave, s katerimi se zaradi disleksije srečuješ v družbi?

Graf 15: Težave, s katerimi se osebe z disleksijo srečujejo v družbi

Graf 15 prikazuje s čim se dijaki z disleksijo spopadajo v družbi. 37 dijakov je odgovorilo, da se v družbi spopada s strahom, 32 se jih spopada s sramoto, 28 dijakov se spopada z zabadanjem, 25 dijakov pa je odgovorilo z drugo. Ponovno lahko opazimo, da so na to vprašanje odgovarjali tudi dijaki brez disleksije.

Osebe z disleksijo se s težavami, kot so zbadanje, strah, sramota prvič srečajo šele v šolskem okolju, ob srečanju s situacijami, ki jim povzročajo večje ovire kot njihovim vrstnikom. Zato je zelo pomembna ustrezna pripravljenost in spodbudna naravnost šolskega učnega okolja (Bogdan 2018).

3.5 Analiza dobljenih empiričnih podatkov obeh intervjujev

3.5.1 Analiza prvega intervjuja

Na vprašanja prvega intervjuja so odgovarjale:

- gospa Petra Potočnik, prof. geog. in univ. dipl. ped.,
- gospa Tea Bevc Holobar, univ. dipl. soc. del. in
- gospa dr. Andreja Grobelšek, univ. dipl. soc. ped..

Odgovore sem analizirala po posameznih vprašanjih.

1. Kaj je prva stvar, na katero pomislite, ko slišite beseda disleksija?

Gospa Petra Potočnik je odgovorila da je prva stvar, na katero pomisli, ko sliši besedo disleksija, specifične učne težave, motnje branja, pisanja, lahko tudi računanja. Medtem, ko gospa Bevc Holobar in gospa Grobelšek pomislita na težave, ki jih ima oseba pri branju, pisanju, pravopisu.

2. Kaj vas najbolj navdušuje/preseneča/privlači pri osebah z disleksijo?

Gospa Petra Potočnik je odgovorila, da jo najbolj navdušuje bistrost pri določenih posameznikih in način razmišljanja. Gospa Bevc Holobar in gospa Grobelšek pa sta odgovorili, da ju najbolj navdušuje to, da so osebe z disleksijo običajno optimistične in pozitivno naravnane.

3. Obstajajo določene vaje, ki omogočajo osebam z disleksijo izboljšati njihova šibkejša področja? Bi lahko izpostavili oziroma opisali katero od njih? Ali so bile podobne vaje na voljo že v času vašega osnovnošolskega obdobja?

Gospa Petra Potočnik je izpostavila, da se disleksije ne more odstraniti z vajami, jo pa lahko v manjši meri zmanjšamo oz. se posamezniki »naučijo živeti z njo«. Povedala je tudi, da se teh motenj v času njenega šolanja ne spomni.

Gospa Bevc Holobar in gospa Grobelšek sta povedali, da se v njunem osnovnošolskem obdobju o disleksiji ni govorilo. Povedali sta še, da so vaje, ki se v te namene izvajajo, specifične, izvajajo pa jih strokovnjaki, ki so za to usposobljeni.

4. Kakšne prilagoditve so imeli učenci z disleksijo v šolah nekoč in kakšne imajo danes?

Gospa Petra Potočnik je povedala, da disleksija včasih v šolah ni bila znana, niti se o njej ni veliko vedelo. Zato so bili učenci velikokrat zaznamovani, da slabo berejo, pišejo, računajo in drugo. Kolikor se spomni, učenci takrat tudi niso imeli pomoči in njihove ocene so bile pogosto slabše. Povedala je, da imajo danes dislektiki v šolah dodatno strokovno pomoč in številne prilagoditve, s pomočjo katerih so uspešnejši, npr. podaljšan čas pisanja, neizpostavljanje glasnemu branju v razredu, toleranca pri pisnih preizkusih (izpuščanje črk, menjava črk), zmanjšan obseg domačega branja / besedil, prednost ustnega ocenjevanja pred pisnim, barvni listi, bralna ravnilca, povečana pisava, listi, večji razmak med vrsticami, ustrezna pisava, uporaba barv v zapisih in drugo.

Gospa Bevc Holobar in gospa Grobelšek sta dejali, da se ne spomnita nobenih primerov disleksij. Glede prilagoditev v šolah danes pa sta povedali isto kot gospa Potočnik.

5. Kako lahko pomagamo otrokom z disleksijo do večje samozavesti? Mogoče s kakšnim kognitivnim treningom, pogovori in podobno?

Gospa Potočnik pravi, da absolutno spodbujanje močnih področij, učenje »kako živeti« z disleksijo (različne strategije, nadomestne aktivnosti in drugo).

Gospa Bevc Holobar in gospa Grobelšek pa sta povedali: »Vsakega otroka, ki ima težave na kakšnem področju, je potrebno opolnomočiti, ga spodbujati, motivirati, da bo za neko delo, področje postal samozavestnejši. Tudi na šoli dijake motiviramo za uspehe, za premike k malim korakom, odprti smo za pogovore z njimi, v katerih skupaj iščemo rešitve za nastale težave, z njimi izvedemo tudi različne vaje za krepitev samopodobe, samozavesti, treninge asertivnosti.«.

6. Ali je disleksija povezana z drugimi čustveno-vedenjskimi težavami?

Gospa Petra Potočnik je povedala, da v primeru, da disleksija ni prepoznana, lahko privede do stisk in stresa pri posamezniku. Učenci se lahko počutijo nesprejeti, drugačni v primerjavi z vrstniki.

Gospa Bevc Holobar in gospa Grobelšek pa sta dejali, da na to vprašanje težko odgovorita, saj nista strokovnjakinji na tem področju.

Na podlagi dobljenih odgovorov lahko **hipotezo 6**: Disleksija je povezana z drugim čustveno vedenjskimi težavami **ovržem**.

7. Ali je življenje z disleksijo danes lažje, kot je bilo v preteklosti?

Gospa Potočnik meni, da je življenje z disleksijo danes lažje kot v preteklosti.

Gospa Bevc Holobar in gospa Grobelšek pa spet težko odgovorita, saj nista strokovnjakinji na tem področju. Lahko pa trdita, da so danes inštitucije usmerjene v to, da otrokom, učencem maksimalno pomagajo pri premagovanju težav, ki jim jih predstavlja disleksija, govorno-jezikovne motnje oz. tiste, ki jim jih povzročajo bralno-zapisovalne težave. Osebe so deležne individualne obravnave, številnih napotkov, usmeritev, kako motnje branja in pisanja tudi izboljševati, kako nastopati v javnosti in drugo.

Na podlagi dobljenih odgovorov lahko **hipotezo 5**: Življenje z disleksijo je bilo nekoč težje, kot je danes **potrdim**.

8. Se disleksija prenaša na potomce? Je dedna oziroma prirojena ali pridobljena?

Gospa Potočnik je povedala, da raziskave kažejo, da je disleksija v veliki meri dedno pogojena in da se prenaša preko genetskega zapisa. Ne vemo še, kateri geni oz. skupine genov jo prenašajo. Seveda pa v manjši meri na disleksijo vpliva tudi okolje, kjer otrok živi, in v kolikšni meri se težave izrazijo, kakšna je pomoč otroku. Tudi obe svetovalni delavki sta odgovorili enako.

Na podlagi dobljenih odgovorov lahko **hipotezo 4**: Disleksija je dedna napaka, ki se velikokrat prenese s staršev na potomce **potrdim**.

3.5.2 Analiza drugega intervjuja

Na vprašanja drugega intervjuja sta odgovarjali moji družinski članici:

- mami Špela Urisk in
- teta Maja Tratar.

Odgovore sem analizirala po posameznih vprašanjih.

1. Kakšno je bilo tvoje življenje z disleksijo še v času, ko o njej nismo vedeli veliko?

Obe sta na to vprašanje odgovorili, da je bilo težko, saj še takrat disleksija ni bila poznana in obravnavana.

Na podlagi dobljenih odgovorov lahko ponovno **hipotezo 5**: Življenje z disleksijo je bilo nekoč težje, kot je danes **potrdim**.

2. Ali si imela kakšne prilagoditve v šoli?

Obe sta odgovorili, da v času njunega šolanja nista imeli nobenih prilagoditev.

3. Kdaj so pri tebi odkrili disleksijo?

Obe sta povedali, da je bila pri njiju disleksija odkrita šele, ko sta bili že odrasli osebi.

4. Si bila kdaj v življenju deležna zasmehovanja, norčevanja, zbadanja?

Moja mami Špela Urisk je na to vprašanje odgovorila pritrdilno, saj so jo v mladosti zbadali, da ne zna brati. Moja teta na to vprašanje ni odgovorila pritrdilno.

5. Kako bi ti ocenila, da smo osebe z disleksijo sprejete v družbi?

Moja mami je odgovorila, da je odvisno od tega, ali te oseba pozna ali ne. Medtem ko moja teta meni, da smo osebe z disleksijo dobro sprejete v družbi.

4 RAZPRAVA

Disleksija je napaka, s katero se v družbi srečujemo vsakodnevno. Zato je zelo pomembno, da ljudi in posameznike ozavešimo o življenju z disleksijo. Marsikdo se ne zaveda, da je življenje ljudi z disleksijo velikokrat težko. Da so velikokrat žrtve psihičnega in verbalnega nasilja med vrstniki, da se slabo vključujejo v družbo, kar je mnogokrat posledica nizke samozvesti in samopodobe.

Družba v večini sprejema takšne osebe, kar sem ugotovila pri analizi ankete. Z anketo sem ugotovila, da tudi večina mladostnikov ve, kaj je disleksija. Vedenje o tem je morda povezana s tem, da se o disleksiji danes govori mnogo več kot nekoč.

Z vprašanji, ki sem jih preverjala z intervjujema oseb z disleksijo, sem ugotovila, da v njunem obdobju šolanja niso veliko govorili o disleksiji in da je velika verjetnost, da je ta napaka dedna. Ugotovila sem tudi, da disleksije ni mogoče odpraviti, lahko jo pa omilimo.

Raziskovalna naloga potrjuje večino hipotez, ki sem jih določila na začetku dela, le dve hipotezi sem morala ovreči. Presenetilo me je, da vrstniki sprejemajo osebe z disleksijo, saj sem bila sama drugačnega mnenja. Res pa je, da je moje življenje z disleksijo v času srednje šole veliko lažje, kot je bilo v času osnovnošolskega izobraževanja v smislu sprejetosti med vrstniki.

Zelo sem vesela, da sem raziskovalno nalogo uspešno končala, saj me ta tema resnično zanima. Samo raziskovanje je bilo zame lažje, saj sem o disleksiji že veliko stvari vedela, veliko stvari pa sem se tudi na novo naučila. Novo znanje vsekakor želim širiti med ljudmi in jih ozavešiti o življenju z disleksijo.

Svoje raziskovanje bi lahko nadaljevala še naprej. Raziskavo razširila na vzorec, v katerega bi vključila še več oseb z disleksijo. Morda pa s tem nadaljujem v prihodnjem šolskem letu.

5 ZAKLJUČEK

S samim raziskovalnim delom se še nikoli nisem srečala, vendar mi je bilo pisanje zelo zanimivo in hkrati težko. Veselila sem se, da bom lahko svoje znanje, ki ga že imam in ki sem ga pridobila na novo, delila naprej.

Pisanja in raziskovanja na tem področju sem se lotila zato, ker imam sama to učno težavo in ker vem, kako je, ko si žrtev psihičnega in verbalnega nasilja. Glavni cilj raziskovanja je bil raziskati, kako poznana je bila disleksija v preteklosti, in ugotovila sem, da se o njej ni veliko govorilo, saj je niso priznavali. Sama pa sem želela razjasniti, da disleksija ni bolezen in, da imamo osebe z disleksijo tudi svoje prednosti.

Dandanes celotna družba, tudi mladostniki, zelo dobro sprejemajo drugačnost. Kljub vsem napakam in lastnostim smo vsi drugačni. Vsak izmed nas je individuum, vsak izmed nas je poseben, ne glede na to, ali znamo brati, pisati, računati ali ne.

Zaključila bi z mislima:

- Whoopi Goldberg, pevka in igralka, pravi: »Prednost disleksije je, da moji možgani podajajo informacije v mojo glavo na drugačen način.«
- Urša Lamut, lastnica dveh podjetij in avtorica pravljič za otroke, pa pravi: »Pozitiven odnos do disleksije sem vzpostavila, ko sem jo sprejela kot del sebe. Spoznala sem, da je disleksija tudi dar.«

6 VIRI IN LITERATURA

- Ahačič, Klavdija. 2016. *Odkrivanje disleksije pri študentih*. Ljubljana. Dostopno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/3951/1/Klavdija_Aha%C4%8Di%C4%8D_Odkrivanje_disleksije_pri_%C5%A1tudentih_diplomsko_delo.pdf (15. december 2021).
- Bezjak, Špela. 2017. *Učenci z disleksijo pri pouku zgodovine v osnovni šoli*. Ljubljana. Dostopno na: <https://drive.google.com/file/d/0B7MnkoJaLpDiVTh2QjhXSjR5S0U/view?resourcekey=0-fFGed6j8TzKahNfA94a-7A> (16. november 2021).
- Bogdan, Laura. 2018. *Ozaveščanje učence 7. in 8. razreda o disleksiji*. Ljubljana. Dostopno na: [http://pefprints.pef.uni-lj.si/5559/1/Mag_Laura_Bogdan_-_Ozave%C5%A1%C4%8Danje_o_disleksiji__2018_\(mag\).pdf](http://pefprints.pef.uni-lj.si/5559/1/Mag_Laura_Bogdan_-_Ozave%C5%A1%C4%8Danje_o_disleksiji__2018_(mag).pdf) (15. december 2021).
- Center Motus. 2022. *Kaj je disleksija – ključni znaki, po katerih jo prepoznamo*. Dostopno na: <https://www.center-motus.si/kaj-je-disleksija/> (8. november 2021).
- Disleksija.si. 2022. *Disleksija je dedna*. Dostopno na: <https://www.disleksija.si/disleksija-je-dedna/> (16. november 2021).
- Disleksija.si. 2022. *Disleksija ni bolezen*. Dostopno na: <https://www.disleksija.si/disleksija-ni-bolezen/> (16. november 2021).
- Inštitut za disleksijo. 2022. *Kaj je disleksija?* Dostopno na: <https://www.institutzadisleksijo.si/kaj-je-disleksija> (8. november 2021).
- Jerovšek-Toth, Mojca. 2021. *Nasveti psihologinje: Medvrstniško nasilje med otroci s posebnimi potrebami*. Dostopno na: <https://www.centerjanezalevca.si/nasveti-psihologinje-medvrstnisko-nasilje-pri-otrocih-s-posebnimi-potrebami/> (5. marec 2022).
- Lamut, Urša. 2019. *Disleksija je dar! In to je čarobni napoj*. Dostopno na: <https://www.bibaleze.si/starsi/disleksija-je-dar.html> (10. marec 2022).
- Lena zmore. 2022. *Disleksija*. Dostopno na: <https://www.lenazmore.si/disleksija/> (8. november 2021).

- Pulec-Lah, Suzana. 2011. *Učenci z učnimi težavami*. Dostopno na: http://www.ucne-tezave.si/files/2016/10/1_-Izbrane-teme.pdf (8. november 2021).
- Raduly-Zorgo, Eva. 2010. *Disleksija – vodnik za tutorje*. Ljubljana. Dostopno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/1304/1/Dislekisja_vodnik_za_tutorje.pdf (16. november 2021).
- Reid, Gavin. 2002. *Nekaj v prijateljsko pomoč: vodnik za starše otrok z disleksijo*. Ljubljana. Društvo Bravo.
- Stupan, Gašper. 2016. *Življenje z disleksijo v šoli*. Dostopno na: <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4201604120.pdf> (16. november 2021).
- Štucin, Katja. 2015. *Disleksija je napaka in vrlina hkrati*. ABCzdravja. Dostopno na: <https://www.abczdravja.si/psihologija/disleksija-je-napaka-in-vrlina-hkrati/> (8. november 2021).
- Žagar, Drago. 2012. *Drugačni učenci*. Ljubljana. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik

Sem Živa Zidar Urisk, dijakinja 3. letnika Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje, program kozmetični tehnik. Pišem raziskovalno nalogo z naslovom *Življenje z disleksijo nekoč in danes*, pri kateri potrebujem vašo pomoč. Zato vas vljudno prosim, če si vzamete nekaj minut časa in rešite to anketo. Anketa je anonimna.

Moška slovnična oblika je nevtralna in velja za ženski in moški spol.

Za sodelovanje se vam že vnaprej lepo zahvaljujem.

1. Spol:

- ☐ ženski
- ☐ moški

2. Letnik:

- ☐ 1. letnik
- ☐ 2. letnik
- ☐ 3. letnik
- ☐ 4. letnik

3. Program:

- ☐ Bolničar-negovalec
- ☐ Kozmetični tehnik
- ☐ Zdravstvena nega
- ☐ Zdravstvena nega (3+2)

4. Ali veš, kaj je disleksija?

- ☐ DA
- ☐ NE

5. Če si na prejšnje vprašanje odgovoril z DA, označi, kaj je disleksija.

- ☐ Je bolezen.
- ☐ Je napaka.
- ☐ Je motnja, povezana z očmi.
- ☐ Je motnja sposobnosti branja in pisanja.

6. Ali poznaš koga, ki ima disleksijo? Obkroži.

- ☐ DA
- ☐ NE

7. Na lestvici od 1 do 5 oceni, kako ti sprejemaš osebe z disleksijo. 1 pomeni, jih ne sprejemam, 5 pomeni, jih popolnoma sprejemam.

1 2 3 4 5

8. Je bila pri tebi odkrita disleksija?

- ☐ DA
- ☐ NE

9. Če si na prejšnje vprašanje odgovoril z DA, odgovori še na naslednja vprašanja.

❖ Ali ima kdo od tvojih staršev disleksijo? DA NE

❖ Ali si bil kdaj žrtev psihičnega ali verbalnega nasilja zaradi težav, ki ti jih povzroča disleksija? DA NE

❖ Ali si se kdaj sam sramoval, da imaš disleksijo? DA NE

❖ Kdaj so pri tebi odkrili disleksijo? _____

❖ Kakšne prilagoditve imaš v šoli? Možnih je več odgovorov.

- ☐ Povečana pisava.
- ☐ Drugačna barva papirja.
- ☐ Podaljšan čas pisanja testa.
- ☐ Napovedana spraševanja.
- ☐ Drugo.

- ❖ Kako bi na lestvici od 1 do 5 ocenil, da ste osebe z disleksijo sprejete v družbi? 1 pomeni, da ste nesprejete, 5 pomeni, da ste popolnoma sprejete.

1

2

3

4

5

- ❖ Katere so najpogostejše težave, s katerimi se zaradi disleksije srečuješ v družbi?

- Zbadanje.
- Sramota.
- Strah.
- Drugo.

PRILOGA 2: Vprašanja prvega intervjuja

1. Kaj je prva stvar, na katero pomislite, ko slišite beseda disleksija?
2. Kaj vas najbolj navdušuje/preseneča/privlači pri osebah z disleksijo?
3. Obstajajo določene vaje, ki omogočajo osebam z disleksijo izboljšati njihova šibkejša področja? Bi lahko izpostavili oziroma opisali katero od njih? Ali so bile podobne vaje na voljo že v času vašega osnovnošolskega obdobja?
4. Kakšne prilagoditve so imeli učenci z disleksijo v šolah nekoč in kakšne imajo danes?
5. Kako lahko pomagamo otrokom z disleksijo do večje samozavesti? Mogoče s kakšnim kognitivnim treningom, pogovori in podobno?
6. Ali je disleksija povezana z drugimi čustveno-vedenjskimi težavami?
7. Ali je življenje z disleksijo danes lažje, kot je bilo v preteklosti?
8. Se disleksija prenaša na potomce? Je dedna oziroma prirojena ali pridobljena?

PRILOGA 3: Vprašanja drugega intervjuja

1. Kakšno je bilo tvoje življenje z disleksijo v času, ko o njej nismo vedeli veliko?
2. Ali si imela kakšne prilagoditve v šoli?
3. Kdaj so pri tebi odkrili disleksijo?
4. Si bila kdaj v življenju deležna zasmehovanja, norčevanja, zbadanja?
5. Kako bi ti ocenila, da smo osebe z disleksijo sprejete v družbi?

Živa Zidar-Urisk, dijakinja z disleksijo

DIALEKSIJA

01 KAJ JE DISLEKSIJA

Disleksija je pojem, ki opisuje specifične učne težave pri branju in pisanju.

02 ZNAČILNOSTI

Za disleksijo je značilno, da posameznik (Center Motus):

- deluje bister, vendar ima v primerjavi z vrstniki bistveno več težav na področju usvajanja branja, pisanja in pravopisa;
- pri pisanju naredi veliko specifičnih napak, kot so zamenjava črk, izpuščanje/dodajanje črk ipd.

03 ZNANE OSEBE Z DISLEKSIJO

- Leonardo da Vinci,
- Walt Disney,
- Albert Einstein ...

04 DISLEKSIJA JE DEDNA

Družinska pogojenost disleksije je odločilna in bistvena. Obstaja torej velika verjetnost, da bodo imeli otroci disleksijo, če so jo imeli njihovi starši. Pogosto se zgodi, da starši šele po odkritju otrokove disleksije začnejo prepoznavati svoje značilnosti disleksije, ki pa je v svojem otroštvu niso prepoznali.

05 DISLEKSIJA NI BOLEZEN

Disleksija nikakor ni bolezen. Organski izvor disleksije je sicer v možganih, vendar z njimi ni nič narobe, le malo drugače delujejo.

06 ZAMENJAVA ČRK

- b in d
- a in o
- m in n

b in d
a in o
m in n

PREDNOST DISLEKSije JE, DA MOGI MOZGANI PODAJAJO INFORMACIJE V MOJO GLAVO NA GRUČAČEN NAČIN (Whoopi Goldberg, igralka in pevka)